

Katja Lammassaari

TYTTÖJEN SEKSUAALISUUTEEN LIITTYVÄT ILMIÖT SIJAISHUOLLON TYÖNTEKIJÖIDEN KOHTAAMINA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu-tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Katja Lammassaari: Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvät ilmiöt sijaishuollon työntekijöiden kohtaamina
Pro gradu-tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityö
Ohjaaja: Tarja Pösö
Huhtikuu 2022

Tämän sosiaalityön Pro gradu tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä sijaishuollossa on työntekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna. Teoreettisessa osuudessa tarkastellaan seksuaalisuutta, nuoruutta ikävaiheena sekä sijaishuoltoa. Seksuaalisuus on tärkeä osa yksilön elämäkokonaisuutta, ja siihen liittyy arvoja ja asenteita. Seksuaalisessa toimijuudessa yksilö on tietoinen itsestään seksuaalisena toimijana ja kykenee tunnistamaan ja neuvottelemaan tarpeistaan. Seksuaalisessa toimijuudessa on eroa sukupuolten välillä ja seksuaalisessa suvaitsevaisuudessa on erilaiset standardit naisille. Nuoruudessa yksilö kokee fyysisiä ja emotionaalisia sekä psykologisia muutoksia, joiden myötä hänestä tulee aikuinen. Keholliset muutokset voivat lisätä ongelmakäyttäytymistä kuten päihteiden käyttöä. Nuoruudessa suhteet vertaisiin korostuvat. Nuoruuden yksi kehitystehtävä on seksuaalisuuden aloittaminen, mutta siihen liittyy huolitekiäjiä kuten suunnittelemattomat raskaudet, sukupuolitaudit sekä emotionaalisia syitä. Sijaishuollossa olevat nuoret kohtaavat seksuaalista väkivaltaa enemmän kuin kotona asuvat nuoret. Sijaishuolto on juridisesti säädeltyä ja sillä tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, kun lapsi on huostaanotettu tai kiireellisesti sijoitettu. Lastensuojelulaitoksen asiakasmäärästä ja henkilöstön kelpoisuuksista määrätään laissa.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkii työntekijöiden kokemusta tyttöjen seksuaalisuuden ilmiöistä sijaishuollon kontekstissa. Tutkimuksessa haastateltiin sijaishuollon työntekijöitä teemahaastattelulla. Haastattelut toteutettiin osin etäkontaktilla johtuen covid-19 pandemiasta. Aineisto on analysoitu temaattisella analyysillä, jolla voidaan aineistosta tavoittaa tärkeitä teemoja. Tutkimustuloksissa nousi esiin yliseksuaalisuuden käsite, johon liittyi päihteiden käyttö ja hyötyseksi. Sosiaalisella medialla oli moniulotteinen rooli päihteiden hankinnassa sekä hatkaamisessa. Tyttöjen vastuuttomalla käyttäytymisellä nähtiin olevan useita seurauksia, kuten lisääntynyttä mielenterveysriskiä tulevaisuudessa. Tyttöjen käyttäytymiseen kohdistui normittamista etenkin pukeutumisen osalta. Tyttöjen ja poikien seksuaalisuuden ilmeneminen oli hyvin erilaista ja poikien seksuaalisuutta ei havaittu sijaishuollon arjessa. Tyttöjen seksuaalisuuden tukeminen oli raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisemistä. Sijaishuollon työntekijät eivät ole saaneet työssään koulutusta nuorten seksuaalisuudesta ja sen moninaisuudesta. Kaiken kaikkiaan tyttöjen seksuaalisuus näyttäytyy sijaishuollon kontekstissa negatiiviselta. Seksuaalisuus on ainakin osalle tytöistä väline muun muassa päihteiden hankkimista varten ja siihen liittyy paljon ulkopuolisia uhkatekiäjiä. Sijaishuollossa olevat tytöt joutuvat kohtaamaan erilaisia seksuaalisia pyrkimyksiä aikuisilta ja se asettaa tytöt vaaraan joutua seksuaalisen väkivallan uhreiksi.

Avainsanat: seksuaalisuus, nuoruus, sijaishuolto

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Katja Lammassaari: Phenomena related to the sexuality of girls as encountered by substitute care employees
Master's thesis
Tampere University
Social work
Supervisor: Tarja Pösö
April 2022

In this Master's thesis on social work examines what kind of phenomena is related to sexuality of girls in substitute care on substitute care workers point of view. Theoretical framework contains sexuality, adolescence and substitute care. Sexuality is a vital part of the world of individual's life and it involves values and attitudes. In sexual agency individual is aware of herself as sexual agent and is able to identify and negotiate her needs. There is a gender gap in sexual agency and there are different sexual standards for sexual tolerance for women. In adolescence the individual experiences physical, emotional and psychological changes that makes him or her to become an adult. Bodily changes can increase problem behavior such as substance use. In adolescence relationships with peers are emphasized. One of the developmental tasks of adolescence is to initiate sexuality but it involves worries such as unplanned pregnancies, sexually transmitted diseases and other emotional worries. In substitute care adolescents encounters sexual abuse more than those living at home. Substitute care is regulated by legislation, and it means a provision of care and upbringing of a child outside the home settings when child is in custody or urgently replaced. Number of clients and eligibility of staff is regulated by legislation.

Master's thesis is qualitative, and it examines how substitute care workers encounters girls sexuality in the context of substitute care. For thesis substitute care workers were interviewed using thematic interview method and interviews were conducted partly with remote contact due to the covid-19 pandemic. The data has been analyzed with thematic analysis method. With thematic analysis it is possible to find important themes in data. The concept of oversexuality emerged in the research findings and it was related to substance use and the use of sex as beneficial purposes. Social media plays a multidimensional role in substance acquisition and in finding places to stay when girls escape from substitute care. The irresponsible behavior of the girls was seen to have several consequences such as increased risk of mental illness in the future. The behavior of the girls was subjected to standardization especially in terms of clothing. Manifestation of sexuality among girls and boys was very different and the sexuality of boys was not observed in the daily life of substitute care unit. Supporting girls sexuality was prevention of pregnancies and sexually transmitted diseases. Substitute care employees had not received training on adolescents sexuality and diversity in their work. Sexuality of girls appears to be negative in the context of substitute care. For at least some girls sexuality is a commodity to receive substances such as alcohol and drugs and it involves external threats. Girls in substitute care faces various sexual aspirations from adults and it endangers them of becoming victims of sexual abuse.

Keywords: sexuality, adolescence, substitute care

The originality of this thesis has been checked using Turnitin OriginalityCheck service

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	6
2. SEKSUAALISUUS.....	8
2.1 Seksuaalisuuden monimuotoisuus.....	8
2.2 Seksuaalinen toimijuus.....	10
3. NUORUUS KEHITYSVAIHEENA	12
3.1 Iän ulottuvuudet.....	12
3.2 Nuoren fysiologinen ja psykologinen kehitys	13
3.3 Nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät huolet.....	15
3.4 Nuoriin kohdistuva seksuaalinen väkivalta	16
4. NUORET SIJAISHUOLLOSSA.....	18
4.1 Sijaishuolto.....	18
4.2 Sijaishuollon laitos nuorten arjen ja kasvun ympäristönä	20
4.2.1 Juridisesti säädelty sijaishuolto	20
4.2.2 Sijaishuolto nuoren arjen ja kasvun ympäristönä	21
4.3 Nuoret seksuaalisina toimijoina laitospäristössä	23
5. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄT	29
5.1. Kokemuksen tutkiminen.....	29
5.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	30
5.3 Kvalitatiivinen tutkimus	30
5.4 Teemahaastattelu	31
6. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTON ANALYSOINTI.....	33
6.1. Tutkimushaastatteluiden toteutus	33
6.2 Aineiston analysointi.....	34
7. TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	36
7.1 Yliseksuaalisuus	36
7.2 Some.....	39
7.3 Päihdeet ja hatkaaminen.....	41
7.4 Hyötyseksi	42
7.5 Vastuuttomuuden seuraukset.....	43
7.6 Normittaminen.....	44
7.7 Näkyvät tytöt ja näkymättömät pojat.....	46
7.8 Tyttöjen seksuaalisuuden tukeminen.....	49
8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
LÄHTEET	58
LIITE 1: Tutkimuslupahakemus.....	63
LIITE 2: Teemahaastattelun teemat ja kysymykset.....	64

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Temaattisen analyysin käsitekartta.....	35
--	----

1. JOHDANTO

Ollessani työssä lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, tulin tietoiseksi murrosikäisten ja erityisesti tyttöjen osalta seksuaalikulttuurista, jossa tyttöihin kohdistuu erilaisia seksuaalisia pyrkimyksiä ja myös tyttöjen ollessa seksuaalisesti aktiivisia sekä käyttävänsä seksuaalisuuttaan välineenä. Kiinnostus heräsi tutkia minkälaista keskustelua seksistä ja seksuaalisuudesta käydään murrosikäisten sijaishuoltoon sijoitettujen tyttöjen kanssa ja minkälaisiin tilanteisiin seksipuhe liittyy ja onko keskustelun näkökulma riskikeskeistä vai hyvinvointia tukevaa. Usein murrosikäisten seksuaalisuudesta tuodaan esiin negatiivisia asioita ja pelkoja kuten suojaamaton seksi ja teiniraskaudet. Seksuaalisuuden tulisi olla positiivinen asia yksilö elämässä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kysy- ja kuuntele hankkeessa on tutkittu sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointia. Tutkimuksessa selvisi, että sijoitetut lapset ja nuoret olivat kokeneet seksuaalista häirintää kuvamateriaalin ja fyysisen koskettelun muodossa sekä itse pakotettuina. (Eriksson ym. 2022, 92.) Saariluoma ym. (2021) mukaan vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä selvisi, että sijoitetuista teini-ikäisistä joka toinen oli kokenut seksuaalista häirintää ja joka kolmas oli joutunut seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Sijoitettujen ja ei-sijoitettujen teini-ikäisten seksuaalisen väkivallan kokemukset ovat lisääntyneet, mutta sijoitetuilla teini-ikäisillä on seksuaalisen väkivallan kokemuksia enemmän kuin jollain toisella tavalla asuvilla nuorilla. Seksuaalista väkivaltaa oli kehon intiimialueiden koskettelu, rahan, tavarain tai päihteiden saaminen seksiä vastaan, yhdyntään tai painostaminen seksiin sekä riisuuntumaan pakottaminen. (Saariluoma ym. 2021, 1–2, 6.)

Sijoitettujen nuorten päihteiden käyttäminen on lisääntynyt, ja he suhtautuvat päihteidenkäyttöön myönteisemmin kuin vanhempiansa kanssa asuvat teini-ikäiset. Yläkouluikäisistä sijoitetuista nuorista n 39 prosenttia hyväksyi alkoholin juomisen tosi humalaan asti. Huumeiden käyttäminen on lisääntynyt ja sijoitetuilla nuorilla se oli muulla tavoin asuvia nuoria yleisempää. (Saariluoma ym. 2021, 6.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä työntekijät kohtaavat sijaishuollossa. Kuten edellä on mainittu, on osalla sijaishuollossa olevilla nuorilla päihteiden käyttöä, ja he kohtaavat seksuaalista väkivaltaa eri muodoissa ja tämä tulee esille myös tutkimustuloksissa. Tärkeä on tutkia mitä muuta tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä asioita on sijaishuollon arjessa, joita työntekijät kohtaavat osana työtään.

Tutkimuksen teoriaosuudessa luvuissa kaksi ja kolme käsitellään seksuaalisuutta ja seksuaalista toimijuutta sekä nuoruutta kehitysvaiheena ja neljännessä luvussa kuvataan sijaishuoltoa nuorten arjen ja kasvun ympäristönä. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys esitellään viidennessä luvussa, jonka jälkeen kuudennessa luvussa on esitelty, miten tutkimus on toteutettu ja aineisto on hankittu. Tutkimuksen tulokset haastatteluotoksineen ovat luvussa seitsemän ja viimeisenä tehdään yhteenvetoa tuloksista ja esitellään johtopäätökset.

2. SEKSUAALISUUS

2.1 Seksuaalisuuden monimuotoisuus

Seksuaalisuus on moniulotteinen käsite ja sitä on vaikea kattavasti määritellä. Seksuaalisuus on tärkeä osa yksilön kokonaisuutta ja kokonaisuutta määrittää muun muassa historia ja kulttuuriset tekijät sekä biologia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL 2010, 16) on kuvannut seksuaalisuutta Maailman terveysjärjestön määritelmän mukaisesti seuraavalla tavalla:

” Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, sukupuoli-suhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet. Vaikka seksuaalisuus voi pitää sisällään kaikki nämä ulottuvuudet, ihminen ei aina koe tai ilmennä niitä kaikkia. Biologiset, psykologiset sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksessa seksuaalisuuteen.”

Määrittelyssä pyritään huomioimaan sukupuolen ja sukupuoliroolien lisäksi myös seksuaalinen suuntautuminen sekä se, että seksuaalisuus on kontekstisidonnaista historiallisesti ja tässä hetkessä. Virtasen (2002) mukaan seksuaalisuutta voi lähestyä erilaisten viitekehyksien kautta. Seksuaalisuus voidaan nähdä biologisesta näkökulmasta, jolloin se on viettitoimintojen ohjaamaa ja palvelee lisääntymistä ja lajin kehitystä ja lääketieteen näkökulmasta tarkasteltuna seksuaalisuus on yksilön ruumiillista ja psykososiaalista toimintaa, joita voidaan diagnosoida ja hoitaa. Antropologiassa ja sosiologiassa ollaan kiinnostuneita seksuaalisuudesta yhteisön ja kulttuurin tasolla ja sen ilmenemistä vertaillaan eri aikakausina ja eri yhteisöissä. (Virtanen 2002, 22–23.)

Greydanuksen ym. (2016) mukaan seksuaalisuus on monimuotoinen ilmiö, jossa vuorovaikutuksessa ovat biologinen sukupuoli, koettu sukupuoli, sukupuoliroolin mukainen seksuaalinen ja ei seksuaalinen käyttäytyminen sekä arvot, asenteet, tunteet ja vuorovaikutus sekä käyttäytyminen, jolla yksilö ilmentää omaa seksuaalisuuttaan. (Greydanus ym. 2016, 2.) Historiallisesti tarkasteltuna seksuaalisuutta on pyritty kontrolloimaan muun muassa uskonnan kautta. Antiikin Kreikassa sukupuolielämää ei säädelty uskonnollisen moraalin avulla eikä se kuulunut jumalille. Seksuaalisuutta ohjattiin filosofian ja lainsäädännön avulla ja perhesuunnittelu ja avioero tietyillä

ehdoilla oli sallittua. (Virtanen 2002, 29.) Kristinuskossa seksuaalisuus ja keho on liitetty syntiin, mikä on johtanut negatiiviseen käsitykseen seksuaalisuudesta. (Knutagård 2016, 38).

Käsitys ja ymmärrys seksuaalisuudesta on muuttunut sekä monipuolistunut ajan kuluessa. Länsimaissa uskonnon lisäksi kulttuuri ja kulttuurilliset normit ovat määrittäneet sitä mikä on ja on ollut normaalia seksuaalista käyttäytymistä. Yhteisön seksuaalisuus saa muotonsa seksuaalikulttuurin kautta, jolla viitataan seksuaalista käyttäytymistä sääteleviin sääntöihin ja prosesseihin, johon kuuluvat säännöt ja uskomukset sekä normit. Yhteisön jäseniä voidaan paheksua tai hyväksyä sen mukaisesti onko heidän seksuaalinen käyttäytymisensä hyveellistä ja hyväksyttävää. (Kontula 2008, 16–17.)

Esiteollisen Euroopan yhteisöissä seksuaaliset käytännöt olivat moraalille alisteisia ja uskonnon kautta problematisoitu sekä synnillistetty. Valistuaikana etäännyttiin uskonnon sääntelystä kohti tiedettä ja rationaalisuutta ja seksistä tuli lääketieteellisen tutkimuksen kohde, jossa tutkittiin seksiä perinnöllisyyteen, ja rappeutumiseen sekä rotuun liittyvänä asiana. Yhteiskunnallista huolta aiheutti kansanterveyden tila ja erityisesti prostituutio ja hygienia sekä sukupuolitaudit. Sana seksuaalisuus otettiin käyttöön 1800-luvun loppupuolella (Mottier 2008, 39). Aikansa seksologit määrittivät hierarkkisen seksuaalisuuden arvion, jossa määriteltiin myös perversiot (Kontula 2008, 23).

Virtanen (2002) määrittelee sukupuolelle neljä ulottuvuutta, joita ovat biologinen -, anatominen-, psykologinen- ja sosiaalinen sukupuoli. Biologinen ja anatominen sukupuoli sisältävät geneettisen viitekehyksen, jossa sukupuolikromosomit määrittävät kehon rakenteellisia sisäisiä ja ulkoisia sukupuoliominaisuuksia. Psykologinen sukupuoli on yksilön käsitys omasta sukupuolesta. Sosiaalinen sukupuoli taas on yhteisön sosiokulttuurinen kokemus ja tulkinta sukupuolesta ja kulttuurihistorian ohjaamina toteutetaan gendeeristä polarisaatiota ja stereotypiaa, mikä tarkoittaa yksilön määrittelyä joko miehiksi tai naisiksi. (Virtanen 2002, 35–44.)

Virtanen (2002) mukaan sukupuoli-identiteettiin liittyy myös sukupuolirooli ja seksuaalinen orientaatio. Sukupuolirooli on vahvasti kulttuuriin ja aikaan sidottu ja liittyy yhteisön asettamiin normeihin siitä millaisia käyttäytymisodotuksia yksilöille on sukupuolensa mukaisesti. (Virtanen 2002, 48–49.) Diamond (2002) kuvaa seksuaali-identiteetin olevan yksilön käsitystä siitä, onko hän mies vai nainen. Seksuaali-identiteetti heijastelee yksilön fyysistä olemusta sekä seksuaalisuuteen linkittyviä rooleja, joita yhteiskunta pyrkii esittämään. Sukupuoli-identiteetti on henkilölle osoitetun havaitun sosiaalisen sukupuolen tunnistamista. Esimerkiksi nainen ja tyttö tai mies ja poika ovat

sosiaalisesti ovat yhteisön tai yhteiskunnan ajatus siitä, millä tavalla tyttöjen ja poikien tai miesten ja naisten odotetaan käyttäytyvän ja miten heitä pitäisi kohdella. Sukupuoli-identiteettiä voidaan tarkastella myös osana persoonallista kasvua ja kehitystä. (Diamond 2002, 323.)

2.2 Seksuaalinen toimijuus

Seksuaalinen toimijuus on moniulotteinen rakennelma, jossa yksilö on tietoinen itsestään seksuaalisena toimijana, yksiö kykenee tunnistamaan, neuvottelemaan ja kommunikoimaan seksuaalista tarpeistaan ja kykenee toimimaan näiden mukaisesti (Grower & Ward 2018, 139).

Seksuaalisessa toimijuudessa on kyse myös seksuaalisen subjektin ja seksuaalisen objektin rooleista. Naisen ymmärtäessä oman valtansa seksuaalisena subjektina, hän tulee riippuvaiseksi toisesta henkilöstä, joka voi siihen vastata. Oman subjektisuuden ymmärtäminen tarkoittaa, että yksilö ymmärtää sen toisen henkilön erillisenä hänestä itsestään. Kun yksilö oppii tekemään seksuaalisia aloitteita, hän myös oppii voivansa vastata muiden hänelle tekemiin aloitteisiin. Seksuaalisessa toimijuudessa liikutaan subjektin ja objektin rooleissa. Seksuaalinen toimijuus vaatii naisilta kykyä tunnistaa ja haastaa kulttuurilliset rakenteet naisen seksuaalisuudesta. (Pollack 2008, 216).

Tolmanin (1994) mukaan nuoruus on monelle naiselle kriittinen hetki valtaistumattomuuden psykologisessa kehityksessä. Tyttöihin kohdistuvien kulttuuristen paineiden ja odotusten olla kilttejä tyttöjä ja naisia vaikuttavat siihen, että nuoruudessa tytöt eivät uskalla enää tuoda esiin omia tunteitaan ja ajatuksiaan samalla tapaa kuin lapsuudessa. Kehon muuttuessa tytöt nähdään seksuaalisina ja seksuaalisuudesta tulee osa elämää nuoren elämää kuitenkin olettaen, että seksuaalisesti aktiivinen saa olla heteroseksuaalisessa avioliitossa. (Tolman 1994, 324.)

Fetterolfin ja Sanchezin (2015) mukaan seksuaalinen toimijuus on kykyä tehdä seksuaalisia aloitteita ja kykyä tuoda esiin omia seksuaalisia toiveita ja haluja. Lisäksi toimijuuteen kuuluu kyky tehdä päätöksiä ehkäisyvälineiden käytöstä sekä kykyä pystyä kertomaan, ettei ole suostuvainen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Seksuaalisessa toimijuudessa on nähtävillä eroja sukupuolten välillä. Yhdysvalloissa on vallitseva käsitys siitä, että seksuaalisessa toiminnassa miehet ovat toimijoita ja naiset vastaanottajia. Miehet ja naiset ovat sosialisoituneet erilaiseen toimijuuteen siten, että miehet johtavat seksuaaliseen toimintaan johtavia tilanteita, kun naiset taas vastaavat miesten aloitteisiin, mutta eivät liian innokkaasti. Naisten alistuva seksuaalinen käyttäytyminen ennakoii alentunutta

seksuaalista autonomiaa sekä uskomusta siitä, ettei yksilö ole vapaa harjoittamaan kontrollia seksuaalisessa kontekstissa. (Fetterolf & Sanchez 2015, 961–962, 968.)

Fetterolf ja Sanchez tuovat esiin havainnot naisten toimijuudesta, jotka viittaavat siihen, että naisia leimataan tai rangaistaan toimijavaltaisesta käyttäytymisestä. Toimijuutta omaavat naiset nähdään aggressiivisina, dominantteina ja ei-pidettyinä. Toimijuus liitetään itsekkääseen käyttäytymiseen ja naisten oletetaan olevan herkkiä muiden tarpeille, jolloin itsekkyyden katsotaan olevan naisilta kiellettyä, mutta miehille sallittua. Naiset voidaan nähdä miehiä negatiivisemmin toimijuuden osalta. Seksuaaliset kaksoisstandardit olettavat, että seksuaalisessa suvaitsevudessa on erilaiset standardit miehille kuin naisille. Miehiä todennäköisemmin naiset kärsivät negatiivisia seurauksia siitä, että heillä on useita aikaisempia partnereita ja satunnaista seksiä ja heillä on sallivampi seksuaalinen asenne. (Fetterolf & Sanchez 2015, 962.)

3. NUORUUS KEHITYSVAIHEENA

3.1 Iän ulottuvuudet

Ihmisen elämä muodostuu elämänkaaren eri vaiheista. Lapsuusvaihetta seuraa nuoruus ja murrosikäisyys ennen siirtymistä aikuisuuteen. Käsitteinä puberteetti (puberty) viittaa niihin fyysisiin kehollisiin muutoksiin, joita nuorena tapahtuu, kun taas nuoruus (adolescens) on sosiaalinen ja kulttuurinen termi, joka kuvaa nuoren emotionaalista ja psykologista kehitystä kohti aikuisuutta. (Polsdorfer & Frey 2020, 4299). Puberteetti eli murrosikä ei ole yksittäinen tapahtuma vaan monitahoinen muodonmuutos ja tapahtumasarja, jonka seurauksena yksilölle muodostuu aikuisen olemus, ulkonäkö sekä identiteetti. (Hayward 2003, 1).

Ihmisen elämää voidaan hahmottaa myös ikävaiheittain, jolloin tiettyyn ikävaiheeseen liitetään tietynlaisia odotuksia. Ikään liittyvät normit siitä mikä on tiettyssä iässä ja missä kontekstissa sallittua ja mikä ei, vaihtelee yhteiskunnissa. (Aapola 2002, 298). Aapolan mukaan sosiologi Ilka Kangas (1997,142) on jaotellut iän kolmeen kategoriaan: kokemukseen pohjautuvaan tai yksilölliseen kokemukseen perustuvaan ikään, kulttuurisesti määrittävään tai yhteiskunnalliseen ikään ja biologiseen tai fysiologiseen ikään. Jaottelusta huolimatta ikä on sosiaalinen rakennelma, koska määritelmä iästä on syntynyt sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa, jotka perustuvat yhteisesti jaettuun ymmärrykseen iästä. (Aapola 2002, 297)

Aapola on omassa tutkimuksessaan löytänyt iälle useita ulottuvuuksia. Iälle on neljä pääulottuvuutta ja niiden alakategorioita: 1) kronologinen ikä, joka sisältää institutionaalisen ja kehityksellisen iän, 2) fyysinen ikä, joka sisältää biologisen/ lääketieteellisen ja kontekstuaalisen iän, 3) kokemuksellinen ikä, joka sisältää kehollisen iän ja 4) symbolinen ikä, joka sisältää rituaalisen ja toiminnallisen iän. Kronologinen ikä mittaa paljonko aikaa on kulunut syntymästä ja se on tärkeä mittari useille julkisille instituutioille kuten oikeusjärjestelmälle ja koululaitokselle. Niin sanotun kalenteri-iän perusteella voidaan tehdä oletuksia yksilöiden välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä. (Aapola 2002, 299–300.)

Rantamaa (2001) toteaa, että psykologisessa iässä olennaista on, että kronologinen ikä vastaava tietty psyykkisen kehityksen vaihetta. Normaalin kehityksen mallissa tiedetään mitkä kyvyt ja taidot kuuluvat tiettyyn ikään. Psykologiset kehitysteoriat erottelevat muutamien vuosien tarkkuudella

lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheita, jotka normittavat yksilön kasvua ja kehitystä. (Rantamaa 2001, 57.)

Aapolan mukaan psykologiset kehitysteoriat olettavat lapsen kasvavan hierarkkisen portaikon mukaisesti kivuten korkeamman kehityksen asteita lopulta saavuttaen aikuisuuden ja kehityksen katsotaan olevan lineaarista. Kehityksellinen ikä liittyy vahvasti lapsuuteen ja nuoruuteen ja nuoruuden ajatellaan olevan epätasapainon ja kaoottisuuden aikaa mielialan vaihteluineen, josta syystä nuoruutta on myös patologisoitu. Kokemuksellinen ikä on sitä, miten yksilö itse kokee ikänsä suhteessa kronologiseen ikään. Usein ikääntyneet kokevat ikänsä nuoremmaksi kuin kronologinen ikä edellyttää, kun taas nuorilla tilanne on toisinpäin. He kokevat olevansa vanhempia kuin syntymäikänsä, kuin aikuisia. (Aapola 2002, 302–303, 306.)

Kahden viimeisen vuosisadan aikana länsimaisessa kulttuurissa on rakennettu lapsuuden ideaalia, joka on turvallinen siirtymävaihe aikuisuuteen. Lasten viattomuuden ihannointi ja pelko varhaisesta kypsymisestä vaikuttivat useiden instituutioiden ja lapsia suojelevien lakien syntymiseen. Kulttuuriset normit lasten tietynlaiselle olemiselle ja kokemiselle määrittävät minkälainen käyttäytyminen on lapsille suotavaa ja missä vaiheessa he voivat siirtyä aikuisten maailmaan. Liian varhainen siirtyminen aiheuttaa huolta ja yhteiskunnissa on säädetty kronologiseen ikään perustuvia lakeja, jotka määrittävät iän, jolloin yksilö on tarpeeksi vanha esimerkiksi ostamaan alkoholia. (Paglia & Room 1998, 296–297).

3.2 Nuoren fysiologinen ja psykologinen kehitys

Nuoren kehitykseen vaikuttavat fysiologiset muutokset ja maturaatio eli kypsyminen, ajattelutaitojen kehittyminen sekä sosiaalisen kentän laajeneminen ja muutokset sosiaalkulttuurisessa ympäristössä. Nuoruusaikaan kuuluvat fysiologiset ja hormonaaliset muutokset ja joillakin nuorilla samanaikaisesti saattaa lisääntyä myös ongelmakäyttäytyminen. Aikainen tai myöhäinen kypsyminen voi aiheuttaa negatiivisia tunteita ja varhainen puberteetti erityisesti tytöillä voi johtaa siihen, että tytöt viettävät aikaa itseään vanhempien ja epäsosiaalisten henkilöiden seurassa, joko voi lisätä ongelmakäyttäytymistä kuten muun muassa tupakoimista ja alkoholinkäyttöä. (Nurmi ym. 2014, 144–145.)

Murrosiässä aivot kehittyvät edelleen ja esimerkiksi etuotsalohkon alueet kypsyvät myöhäisessä nuoruusiässä ja varhaisaikuisuudessa. Etuotsalohkon alueet vastaavat yllykkeiden suodattamisesta,

käyttäytymisen säätelemisestä ja tekojen seurausten ennakoimisesta. Kehittyvä keskushermosto ja vilkas hormonitoiminta voivat johtaa tarpeeseen etsiä uusia voimakkaita elämyksiä ja kokemuksia, mutta impulssien säätelystä vastaava aivoalue ei ole vielä kehittynyt valmiiksi. (Sinkkonen 2012, 42–43.)

Nuoruudessa tehdään rajanvetoa suhteessa vanhempiin ja kavereista tulee tärkeämpiä. Giordanon (2003) mukaan nuoren ja vanhemman suhde on hierarkkisempi kuin kaverisuhteet, jotka perustuvat tasa-arvoiseen suhteeseen ja ystävien kanssa todellisuutta rakennetaan yhteistyössä. Vanhemmat ovat keskittyneet tulevaisuuteen ja ovat huolestuneita lapsensa käyttäytymisen mahdollisista negatiivisista seurauksista, kun taas ystävät ovat hyväksyvämpiä kuin vanhemmat. (Giordano 2003, 261.)

Nottelmanin ym. (1990) mukaan puberteetin ja siihen liittyvän fyysisen kypsymisen ajoituksella on merkitystä nuoren psykososiaaliseen käyttäytymiseen. Murrosiän ja seksuaalisen kypsymisen ikähaarukka on yksilöiden välillä hyvin laaja, jolloin toisilla yksilöillä puberteetti alkaa varhaisemmin kuin toisilla. Puberteetti alkaa 8–13,5 vuoden iässä, kun seksuaalinen kypsyminen ajoittuu myöhempään ikään 13–18 ikävuoteen. Suurella vaihteluvälillä on merkitystä, sillä varhain ja myöhään kehittyvät nuoret näyttävät erilaisilta vertaisryhmäänsä nähden. Vertaisryhmissä tehdään sosiaalista vertailua ja nuorille on tärkeää olla samanlainen kuin muutkin hänen kaveripiirissään. (Nottelman ym. 1990, 90.)

Nuoruusiän psykososiaalinen ja kognitiivinen kehitys jaetaan yleensä kolmeen eri vaiheeseen: varhais-, keski- ja myöhäisnuoruus. Varhaisnuoruus käsittää iät 11–15 ikävuoteen ja keskinuoruus on ikävaiheet 15–17 vuotta. Varhaisnuoruudessa ollaan kiinnostuneita ihmisten välisistä samaa sukupuolta olevien suhteista, tyypillisesti kuitenkin yksilön oma intressi edellä eikä niinkään huomioida muita. Kiinnostus toista sukupuolta kohtaan kasvaa sen kuitenkin vielä ollen melko platonista. Keskivaiheilla nuoruutta kiinnostus toista tai samaa sukupuolta oleviin kasvaa ja nuorilla voi olla lyhyitä tai pitkiä seurustelusuhteita, joissa nuoren kypsymisen tason mukaan ollaan eritasoisesti toista intiimisti lähellä. Intiimi läheisyys voi olla esimerkiksi kädestä kiinni pitämistä tai yhdyntää. (Greydanus & Pratt & Merrick 2016, 9.)

Aapolan (2001) mukaan näkemys teini-ikäisten kehityksestä on sukupuolittunut. Murrosiän alkamisen ajoitus vaihtelee sukupuolen mukaan ja tytöt kehittyvät poikia aiemmin fyysisesti kuin psyykkisesti. Oppikirjoissa kuvaukset kehittyvistä kehoista ovat stereotyyppisesti sukupuolieroja korostavia, jossa tyttöjen ruumiillisuudessa korostetaan vartalon muodokkuutta, kun pojilla

korostetaan lihasten ja voiman kasvua. Varhain kypsyvä keho mielletään ongelmalliseksi tytöille erityisesti seksuaalisella alueella. Tyttöjen tulee pitää seksuaaliset halut kurissa ja lykätä seksuaalista aktiivisuutta, kunnes ovat kypsyneet tarpeeksi ja suhteissa ollessaan vastuu ehkäisystä on usein tytöillä. Tyttöjen kehoja seksualisoidaan lähiympäristössä, sosiaalisessa mediassa ja mediassa ja tytöt joutuvat seksuaalisen huomion kohteeksi, jonka vuoksi he tahtomattaan tulevat kiinnittäneeksi huomiota omaan ulkonäköönsä, siihen miltä he näyttävät muiden katseissa. (Aapola 2001, 37–39.)

3.3 Nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät huolet

Nuoruuden ja varhaisen aikuisuuden yksi kehitystehtävistä on seksuaalisen aktiivisuuden aloittaminen, kuitenkin varhaisessa seksuaalisen käyttäytyminen aloittamisessa on havaittu kielteisiä seurauksia (Epstein ym. 2014, 721). Murrosikäisten seksuaalinen käyttäytyminen aiheuttaa huolta suunnittelemattomien raskauksien, sukupuolitautilien sekä emotionaalisten ja sosiaalisten syiden vuoksi. (Boislard-Pepin & Zimmer-Gembeck 2012, 154). Varhaisessa nuoruudessa aloitetut yhdynät liittyvät seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen kuten useisiin seksikumppaneihin sekä epäonnistuneisiin raskauksia ja sukupuolitauteja estävien ehkäisyvälineiden käyttöön (Santelli ym. 2004, 200). Nuorten ja etenkin tyttöjen varhain aloitettu seksuaalinen kanssakäyminen nostaa suunnittelemattomien raskauksien riskiä sekä nuorten riskiä saada sukupuoliteitse tarttuvia tauteja kuten hiv (O'Donnell ym. 2001, 268).

Santellin ym. (2004) mukaan demografisten tekijöiden lisäksi psykososiaalisilla tekijöillä on merkitystä varhaisten yhdyntöjen aloittamisessa. Tietyt psykososiaaliset tekijät joko suojaavat seksuaaliselta riskikäyttäytymiseltä tai madaltavat mahdollisuutta riskikäyttäytymiseen. Vertaisryhmän asenteella on merkitystä seksuaaliseen pidättäytymiseen, kun taas päihteiden käyttö madaltaa kynnystä seksuaaliseen kanssakäymiseen kuten myös heikko menestyminen koulussa. (Santelli ym. 2004, 206–207.) Seksuaalinen kanssakäyminen päihtyneenä vähentää kondomin käyttämistä yhdynnässä sekä nostaa todennäköisyyttä syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan tai todennäköisyyttä kokea seksuaalista väkivaltaa (Shneyderman & Schwartz 2012, 400).

Perhetekijät myös vaikuttavat riskikäyttäytymiseen. Nuoret, joiden vanhemmat ovat tietoisia lapsensa tekemisistä, ja keiden kanssa lapsi viettää aikaa, heillä on pienempi todennäköisyys seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen ja saada sukupuolitauteja tai tulla raskaaksi. (Salazar ym. 2010, 559). Lisäksi riskitekijöitä ovat vakiintunut seurustelusuhde, vanhempien sallivat asenteet, heikot kouluarvosanat ja seksuaalinen hyväksikäyttö (Luster & Small 1994, 189). Suomalaisessa tutkimuksessa on todettu,

että abortin tehneiden alaikäisten tyttöjen tausta eroaa niistä alaikäisistä tytöistä, jotka päättivät jatkaa raskautta. Aborttiin päätyneet alaikäiset tytöt tulivat sosioekonomisesti paremmin toimeen tulevista perheistä ja saivat parempia arvosanoja koulussa. Heillä oli pienempi todennäköisyys sijaishuoltoon sijoittamisessa sekä psykiatrisissa diagnooseissa sekä siihen että heidän äitinsä oli saanut ensimmäisen lapsensa alle 20-vuotiaana. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ne tytöt, jotka tekivät abortin, saavuttivat korkeamman koulutusasteen ja olivat vähemmän toimeentulotuen tarpeessa kuin tytöt, jotka jatkoivat raskautta. (Leppälahti ym. 2016, 2146.)

3.4 Nuoriin kohdistuva seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta ja häirintä ovat sukupuolittuneita ilmiöitä ja tytöt kokevat niitä useammin kuin pojat (Piispa & Honkatukia 2008, 105). Naisille nuori ikä on seksuaalisen häirinnän riskitekijä (Ollus ym. 2019, 32). Seksualisoitunut väkivalta on sellaista, joka loukkaa kohteen seksuaalisuutta tai heikentää hänen kykyään kontrolloida seksuaalisen vuorovaikutuksen laatua ja se voi sisältää muun muassa raiskauksen, seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen häirinnän. (Piispa & Honkatukia 2008, 105–106).

Aaltonen (2017, 87–88) on tutkinut 15–16-vuotiaiden tyttöjen ja poikien kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä sekä sitä missä on miellyttävän ja epämiellyttävän seksuaalisen käyttäytymisen raja nuorten itsensä mielestä ja kuinka nuorten toimijuus paikantuu kontekstissa. Aaltonen näkee seksuaalisen häirinnän kontekstissa toimijuuden sukupuolten rajojen määrittelyä, jossa heteroseksuaalinen häirintä turvaa sukupuolten kahtiajakoa sekä luo ja ylläpitää maskuliinista ylivaltaa ja passiivista alistunutta naiseutta. Häirintää koettaessa siihen voidaan reagoida eri tavoin kuten vastareagoinnilla, menemällä siihen mukaan, yrittämällä välttää sitä tai ohittamalla sen. Seksuaalinen häirintä on kontekstuaalista ja neuvoteltavissa olevaa sekä tilaan ja aikaan liittyvää. (Aaltonen 2017, 87–88.)

Tutkimuksessaan nuorten kokemuksista Aaltonen havaitsi, että tytön pukeutuminen tai käyttäytyminen saatettiin tulkita kutsuksi tulla huomioiduksi, jolloin epätoivottu huomio oli itseaiheutettua ja jos tyttö toivoi, ettei hän saa sellaista huomiota hänen ei pitäisi lähettää kyseisiä signaaleja. Tilaan ja kontekstiin kuten päiväsaikaan kaduilla tai kaupoissa liittyvä seksuaalinen häirintä katsottiin olevan ei-hyväksyttävää ja törkeää, kun taas netissä, baareissa tai festareilla tapahtuva häirintä koettiin myös epätoivotuksi ja ärsyttäväksi, mutta ei vakavaksi tai yllättäväksi. (Aaltonen 2017, 89–91.)

Jokaisessa yhteisössä rajoitetaan sosiaalisin normein tai lailla ikään perustuen nuorten sosiaalisia, taloudellisia tai henkilökohtaisia siirtymisiä kuten esimerkiksi sitä milloin voi lopettaa koulunkäynnin tai avioitua. Useimmissa valtioissa on asetettu minimi-ikä, jolloin nuoren henkilön voidaan ajatella olevan laillisesti kykenevä antamaan suostumuksensa seksuaaliseen kanssakäymiseen. (Dixon-Mueller 2008, 256.) Suomessa rikoslaissa lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa alle 16-vuotiaaseen lapseen kohdistunutta seksuaalista tekoa tai pakottamista ja seksuaalinen hyväksikäyttö nuoremman kuin 18-vuotiaalle tehtyä seksuaalisena tekoa tiettyjen edellytyksien täytyessä (RL39/1889.) YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lapsia kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta, joita ovat esimerkiksi lapsen houkutteleva tai pakottaminen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin (Finlex).

4. NUORET SIJAISHUOLLOSSA

4.1 Sijaishuolto

Lastensuojelun keskeisinä periaatteina on edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia, jolloin lastensuojelu tukee vanhempia ja lapsia taikka muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä kasvatuksessa ja huolenpidossa. Ensisijaisesti käytetään avohuollon tukitoimia, mutta lapsen edun kannalta tarpeen mukaisesti sijaishuoltoa. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella silloin, kun lapsi on huostaan otettu, kiireellisesti sijoitettu tai väliaikaismääräyksellä sijoitettu. (Lastensuojelulaki 417/2007 4§, 49§.)

Kiireellisen sijoituksen perusteena on lapsen oleminen välittömässä vaarassa lastensuojelulain 40 § mainituin syin. Kiireellisen sijoituksen tarve voi johtua kodin olosuhteista kuten akuutista ongelmasta ja esimerkiksi lapsesta hoitovastuussa olevien vanhempien käyttäytymisestä kuten päihtymistilasta tai akuutista mielenterveyden heikentymisestä. Myös lapsen oma käyttäytyminen voi olla kiireellisen sijoituksen perusteena. Lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen, päihteiden käyttäminen sekä rikoksiin syyllistyminen voi johtaa kiireellisen sijoituksen tarpeellisuuteen. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää päätöksen tekemisestä, mutta määräaika voi jatkua ilman erillistä päätöstä, mikäli hallinto-oikeudelle tehdään huostaanottoa koskeva hakemus tai kiireellinen sijoitus ei lakkaa 30 päivän määräajassa, mikäli lapsen huostaanottoa koskeva asia on vireillä hallinto-oikeudessa ennen päätöksen tekoa lapsen kiireellisestä sijoituksesta. (Räty 2015, 344, 347.)

Lastensuojelulaissa (LSL 40 §) määritellään velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen. Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Lapsen huolenpidossa ilmenevät puutteet voivat näkyä usein eri tavoin. Lapsen vanhempien tai lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatuskäytännössä voi olla puutteita tai henkilöillä voi olla ongelmia päihteiden tai mielenterveyden kanssa. Lapsen perushoidon laiminlyönti, kaltoinkohtelu ja vanhempien välinpitämättömyys lapsen tarpeille voivat vaarantaa lapsen kehityksen ja vanhempien

rikollisen elämäntavan ja keskinäisen riittaisuuden voidaan katsoa myös täyttävän huostaanoton perusteet. Huostaanottoon vaaditaan painavat perusteet, joka tarkoittaa, että lapsen kehitystä ja turvallisuutta koskevan uhan ja vaaran tulee olla todellinen, jolloin perusteiksi ei käy mitkä tahansa puutteet lapsen huolenpidossa tai lapsen kasvuolosuhteissa. (Räty 2015, 360–362.) Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten elämässä on useita haavoittavia tekijöitä, jotka liittyvät elinoloihin sekä vanhempien huolenpitoon. Sijoitettujen lasten vanhempien resurssit ovat keskimäärin heikommat, jonka vuoksi lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen tukeminen on voi olla puutteellista. (Kestilä ym. 2012, 599.)

Lapsen oma käyttäytyminen voi johtaa siihen, että huostaanottoon ryhdytään. Tällöin lapsen käyttäytymisen tulee olla sellaista, että se vaarantaa vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään kuten lapsen päihteiden käyttö, lapsen ei vähäisenä pidetty rikollinen menettely tai lapsen seksuaalisen identiteetin loukkaukset, vaikka lapsi itse suhtautuisi niihin välinpitämättömästi esimerkiksi lapsen myydessä itseään. Lapsen yksittäinen menettely ei välttämättä riitä perusteeksi huostaanotolle vaan tarvitaan kokonaisarvion tekemistä, johon vaikuttavat myös asian ja asioiden luonne, lapsen ikä ja vanhempien suhtautuminen asiaan. Esimerkiksi vanhempien välinpitämätön tai hyväksyvä suhtautuminen lapsen käyttäytymiseen voi olla merkki puutteista lapsen kasvuolosuhteista tai vanhempien kasvatuskyvyistä. (Räty 2007, 231–232.) Esimerkiksi koulukoteihin sijoitettujen lasten tilannetta kuvaa moniongelmaisuus ja heidän taustaltaan löytyy käytöshäiriöitä sekä siihen liittyen päihteidenkäyttöä, psyykkistä oireilua ja rikollisuutta. Kodin olosuhteissa on vaikeutta kuten aikuisten päihteidenkäyttöä, yksinhuoltajuutta, mielenterveydenpulmia, uupumista sekä kasvatusvaikeuksia, jonka vuoksi perheen tuki lapsen kasvuun ja kehitykselle on heikkoa. (Pekkarinen 2017, 35.)

Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona ja laitoshuoltona. Laitoshuoltoa järjestetään lastenkodeissa, koulukodeissa tai muissa niihin rinnastettavissa lastensuojelulaitoksissa. (Lastensuojelulaki 49§, 57§.) Sijaishuoltopaikan valinnassa lapsen iällä ei ole merkitystä, vaan harkintaa käytetään aina lapsikohtaisesti ja valintaan vaikuttaa lapsen etu ja hänen yksilölliset tarpeensa. (Saastamoinen 2010, 7.) Ratkaisevaa on, missä lapsen tarpeenmukainen huolenpito ja hoito voidaan järjestää (Räty 2015, 461). Lastensuojelun lain 50 § mukaan laitoshuoltoa järjestetään, mikäli lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti perhehoidossa tai muulla tavoin riittävin tukitoimien avulla (Lastensuojelulaki 417/2007, 50§). Rädyn (2015,475) mukaan perhehoidon ollessa ensisijainen tapa järjestää lapsen sijaishuolto, laki ei poista päätöksentekovastuussa olevien viranhaltijoiden velvollisuutta arvioida lapsen sijoittamista

lapsen yksilöllisen edun huomioivalla tavalla. Sijaishuoltoapaikan on vastattava niihin ongelmiin, joita lapsella on.

4.2 Sijaishuollon laitos nuorten arjen ja kasvun ympäristönä

4.2.1 Juridisesti säädelty sijaishuolto

Lapsen sijaishuoltoa voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa, joita ovat lastenkodit, nuorisokodit, vastaanottokodit ja valtion koulukodit. Valtio, kunnat tai yksityiset yhteisöt tai yritykset vastaavat lastensuojelulaitosten ylläpidosta. (Saastamoinen 2010, 10) Lapsen ollessa sijoitettuna laitoshuoltoon on hänen sijoituksessaan noudatettava mitä lapsen huollosta ja kasvatuksesta annetussa laissa 1 § säädetään. Lapsella on oikeus hyvään kohteluun ja kasvatukseen sijaishuoltoapaikassa ja hänen oikeutensa yksityisyyteen on turvattava riittävällä tavalla. (Räty 2007, 322.)

Lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelulaitosten toimitiloista sekä sijoitettavien lasten että henkilökunnan määrästä. Laitoksessa voi olla yksi tai useampi asuinyksikkö ja yhdessä asuinyksikössä saa olla sijoitettuna enintään seitsemän lasta ja samassa rakennuksessa 24 lasta. Henkilökunnan määrästä säädetään siten, että yhtä asuinyksikköä kohti tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa työntekijää ja mikäli rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, tulee henkilökunnan määrän olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Edellisistä henkilökuntamääristä voidaan poiketa, mikäli hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä asuu yhdessä hoidettavien lasten kanssa. (LsL 59§). Henkilöstön kelpoisuudesta säädetään lastensuojelulain 60 §:ssä. Lastensuojelulaitoksissa henkilökunnan tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen koulutuksen saaneita ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa 6 ja 8 §. (Räty 2015, 327.) Hoito- ja kasvatustehtävissä toimivan henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksissa tulee ottaa huomioon asuinyksikön lasten erityistarpeet ja toiminnan luonne. (Saastamoinen 2010, 97).

4.2.2 Sijaishuolto nuoren arjen ja kasvun ympäristönä

Sijaishuollon voidaan katsoa olevan osa julkista palvelujärjestelmää ja sijaishuollossa rakennetaan lapsen elämää osana julkista institutionaalista toimintaa. Sijaishuoltopaikka on yhtäaikaaisesti koti, jossa tarjotaan huolenpitoa, että julkisen tehtävän toteuttaja. Sijoitus on lapsen elämään vaikuttava toimenpide, joka muokkaa lapsuutta ja elämänkulkua ja sijaishuollossa lapsen henkilökohtaisesta arjesta muodostuu osa hänen elämänsä historiaansa. (Enroos 2016, 224–230.)

Tilana lastensuojeluyksikkö poikkeaa kodista muun muassa siinä, ettei siellä ole aikuisen makuuhuonetta vaan henkilökunnan toimistotila, jota pidetään lukossa. Myös osaa ruokatavaroista voidaan pitää lukituissa säilytystiloissa. Lukituilla tiloilla säädellään lasten tilan käyttöä ja liikettä ja suojellaan hallinnollisia reviirejä sekä asiakastietoja. Kyseessä on niin luottamus kuin osin kasvatukselliset periaatteet, mutta lukitut tilat kertovat hierarkisista suhteista ja aikuisten vallasta ja korkeammasta asemasta lapsiin nähden. (Törrönen 2003, 62, 71–73.)

Kuten kodissakin myös lastensuojelulaitoksissa eletään pääosin arkea. Riitta Laakson (2009) mukaan lastenkotityössä on arkista huolenpitoa. Huolenpitoon kuuluu huolehtiminen arkea rytmittävistä toistuvista asioista kuten heräämiset ja nukkumaanmenot, kouluun lähtemisestä, yhdessä oleiluista ja harrastuksiin viemisistä, vuoden aikoihin kuuluvista tapahtumista huolehtiminen kuten joulu, kesäloma sekä lasten ja nuorten syntymäpäivien ja rippijuhlien järjestämistä ja viettämistä. Arjessa toistuvat tietyt turvallisuutta luovat rutiinit. Laakso kertoo kotitapaisuuden pyrkimyksestä, jolla lastenkotityössä kodinomaistamisella pyritään luomaan viihtyisyyttä laitospäätösympäristöön sekä purkamaan työntekijöiden ja sijoitettujen lasten ja nuorten välisiä hierarkioita. Työntekijöiden ja lasten väliset suhteet ovat merkityksellisiä kodinomaisuuden tunteen kokemisessa ja suhdetta luodaan arkisissa yhteisissä tekemisissä. (Laakso 2009, 117,126.) Törrönen (2003) puolestaan kuvaa lastenkodin toimintaa arjen toiminnan virtana, jossa lapsilla toistuvat aamu- ja iltatoimet, ruokailut ja koulunkäynti. Arjessa käydään neuvotteluita nukkumaanmenoajoista, myöhäisestä musiikin kuuntelusta ja päivän ohjelmasta. (Törrönen 2003, 75.)

Toisin kuin kodissa omien vanhempien kanssa, lastenkotiin sijoitettujen lasten aikuiset vaihtuvat päivittäin työntekijöiden tullessa töihin työvuorojensa mukaisesti. Lastenkoti voi olla jollekin lapselle ainoa koti, jolloin sen merkitys lapsella on erilainen kuin työntekijälle. Kotitapaisuuteen liittyy, että ollaan kuin kotona olemalla yhdessä ja viettämällä normaalia tavanomaista arkea, jolla myös välitetään tapoja ja tottumuksia lapselle. Tämä vaatii työntekijöiltä hienotunteisuutta, sillä lapsilla ja

nuorilla voi olla omassa vanhempien luona sijaitsevassa kodissa erilaisia opittuja tapoja ja tottumuksia. (Laakso 2009, 128–129.) Pösön (2004) mukaan on tärkeää pohtia sitä, miten laajaan sosiaalisen yhteisöön lapsi asettuu ollessaan sijoitettuna lastensuojelulaitoksessa. Yhteisön jäseninä eivät ole pelkästään työntekijät vaan myös muut lapset ja nuoret, jotka laitoksessa asuvat ja tarjoavatko vaihtuvat palkkatyöhön perustuvat suhteet lapselle kiinnittymisen ja jatkuvuuden kokemuksen. (Pösö 2004, 208.)

Lastenkotityön arkeen kuuluu myös jännitteisyys, arki ei aina suju leppoisasti. Arkea ei määrittele pelkästään työntekijät, vaan yksikön ulkopuoliset tekijätkin vaikuttavat arjen sujumiseen lasten kanssa kuten vanhempien toiminta suhteessa lapseen, ja työntekijät joutuvat myös puuttumaan lasten tekemisiin ja kieltämään joitain asioita ja joskus joudutaan kiinnipitotilanteisiin. (Laakso 2009, 130–132.) Sijaishuollossa arki voi muuttua säädellyksi ja aikataulutetuksi. Lastensuojelulaitoksissa arkea on säädely esimerkiksi tarkoilla nukkumaanmenoajoilla ja ruokailuajoilla ja lapsen vaikutusmahdollisuudet arkisiin omaa itseään koskeviin päätöksiin voi kaventua esimerkiksi sen päättämiseen, milloin haluaisi itse käydä suihkussa. (Laakso 2016, 169–170.) Ajallisuus on läsnä päivä- ja viikkosuunnitelmissa, joita lasten tulee noudattaa (Pösö ym. 2015).

Riitta Laakson (2016, 161, 166) on haastatellut huostassa olevia lapsia, joista suurin osa oli 14–18-vuotiaita nuoria ja laitokseen sijoitettuja. Lapset ja nuoret kuvasivat sijoituksen myötä tapahtuneista myönteisistä muutoksista kuten parantuneesta huolenpidosta, aikuisten rajojen asettamisen merkityksestä ja vähentyneestä vastuusta, jota lapsi on monella tapaa joutunut itsestään kantamaan asuessaan huoltajiensa kanssa. Huolenpitoon kuului myös rauhallisuus ja lisääntynyt yhdessäolo ja yhdessä tekeminen sekä merkitykselliset suhteet sijaishuoltopaikan aikuisten kanssa hoivan ja välittämisen antajina.

Huostassa oloaikana lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tuetaan ja lapset pitävät yhteyttä vanhempiinsa puhelimitse, tapaamisilla ja kotilomilla. Lapset kokivat suhteensa vanhempiin parantuneen, joka näkyi vähentyneenä riitelynä, yhdessäolon lisääntymisenä ja yhteisistä säännöistä sopimisena. Osa lapsista kuitenkin koki, että suhteet vanhempiin olivat muuttuneet jännitteisiksi. Lasten näkökulmasta yhteydenpito vanhempiin muuttuu vähemmän spontaaniksi eikä lapsi voi päättää missä ja miten usein hän tapaa vanhempiaan. Tapaamisista ja yhteydenpidosta tulee institutionaalisesti säädelyä ja vanhempien ja lasten välisistä tapaamisista sovitaan useiden eri tahojen kanssa. Yhtäältä lasten toiveena oli yhdessäolon lisääntyminen vanhempien kanssa

yhteydenpidon lisäksi, mutta toisaalta osa lapsista toivoi kotilomia olevan vähemmän vanhempien ja lasten välisten ristiriitojen vuoksi. (Laakso 2016, 171–174.)

Toisaalta Laakso (2009, 203, 204–205) on tutkimuksessaan lastenkotityön arkirutiineista havainnut, että lastenkodin työntekijöiden ja lasten vanhempien välillä on kasvatuskumppanuutta, jossa työntekijät ja vanhemmat ratkaisevat yhdessä lapsen liittyviä tilanteita. Työ vanhempien kanssa on myös kontrollointia ja arviointia vanhemman kunnosta, joka näkyy vanhempien ja lasten tapaamisten sääntelynä ja kanssakäymisen rajoittamisena. Perusteena kontrollille ja rajoittamiselle oli huoli lapsen turvallisuudesta ja lapsen saamasta huolenpidosta. Vaikka lapsen ja vanhemman suhdetta halutaan tukea, se voi olla myös lasta vaarantavaa.

Toisinaan käy niin, että sijaishuoltopaikkaa joudutaan muuttamaan, jolloin lapsen sijaishuoltopaikka ja asuinpaikkakunta muuttuu. Lapsille uusi sijaishuoltopaikka tarkoittaa muutosta ihmissuhteissa niin vertaissuhteissa kuin suhteissa lapsesta huolehtiviin aikuisiin sijaishuoltopaikassa kuin koulussakin. Vaikka muutos voi olla positiivinenkin asia lapsen elämässä, hän joutuu rakentamaan uusia suhteita uudessa sijaishuoltoyksikössä sekä sopeutumaan uusiin sääntöihin ja arkeen. (Laakso 2019, 52–53).

Kun lapsi sijoitetaan, sillä on vaikutuksia myös lapsen vertaissuhteisiin. Vertaissuhteet voivat olla myönteisiä esimerkiksi niin, että sijaishuoltopaikassa tutustuu toisiin sijoitettuihin nuoriin, mutta toisaalta suhde samassa yksikössä asuviin nuoriin voi jäädä etäiseksi. Sijaishuoltopaikka saattaa olla etäällä kodista ja sen ympäristöstä, jolloin yhteydenpito omiin kavereihin vaikeutuu, koska heitä ei enää tapaa koulussa tai harrastuksissa. Sijaishuollon laitoksissa saattaa olla epäluuloisuutta kavereita kohtaan, kun epäillään että kavereiden kanssa vietettyyn aikaan liittyy esimerkiksi päihteidenkäyttöä ja laitokseen ei välttämättä saa kutsua kavereita. (Laakso 2016, 177–178). Emondin (2014, 200) mukaan tieto siitä, että lapsi on sijoitettuna, voi vaikuttaa siihen, miten häneen suhtaudutaan. Sijoitus saattaa stigmatisoida lasta, vaikkakin hän itse kokee olevansa turvassa ja saavansa siellä tukea. Lisäksi lapsen voi olla vaikea kertoa kavereilleen taustastaan ja syistä miksi hän on sijoitettuna.

4.3 Nuoret seksuaalisina toimijoina laitospäristössä

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa säännöllisesti kouluterveyskyselyn, joka on suunnattu perusopetuksen 4.–5. luokkaa ja 8.–9. luokkaa käyville sekä lukioiden että ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuotta opiskeleville. Kouluterveyskyselyssä on lisämoduuli sijoitettuna oleville lapsille ja nuorille. Ikonen, Erikson ja Heino ovat osana vuoden 2019 kouluterveyskyselyä tutkineet

sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointia ja palvelukokemusta. Yläkouluikäisistä sijoitetuista nuorista joka toinen oli ollut sukupuoliyhdynnässä, kun taas vastaavasti muulla tavoin asuvista yläkouluikäisistä nuorista oli ollut yhdynnässä alle 20 %. Sijoitetut nuoret jättivät käyttämättä ehkäisyä yleisemmin kuin muulla tavoin asuvat nuoret ja sijoitetuista yläkoulunuorista 35 % ei ollut käyttänyt laisinkaan ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä. Seksuaalisen häirinnän kokemuksia oli 33–43 %:lla sijoitetuista nuorilla luokka-asteesta riippuen. Sijoitetut nuoret kokevat häirintää muulla tavoin asuvia nuoria enemmän. 8–9-luokkalaisista sijoitetuista nuorista seksuaalista väkivaltaa oli kokenut useampi kuin joka neljäs. Edellä mainitussa ikäryhmästä 19 % oli kokenut pakottamista riisuuntumaan ja 21 % kehon intiimialueiden vastentahtoista koskettelu, pakottamista yhdyntään tai painostamista muunlaiseen seksiin tai seksin vastineeksi on tarjottu rahaa ja tavaraa ja päihkeitä. Yläkouluikäiset nuoret kokivat seksuaalista häirintää tai väkivaltaa yleisimmin tuntemattomien henkilöiden tai omien ikätovereiden taholta. Sijoitetuista nuorista 3–4 prosenttia koki häirintää sijaisperheen vanhemman tai lastensuojelulaitoksen henkilökunnan taholta (Ikonen ym. 2020, 19–22.)

Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan vuoden 2021 tammi- syyskuun aikana lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli tietoon 1457 ja kyseinen luku sisältää myös ilmoitukset törkeästä lapsen raiskauksesta, joita oli 59. Lisäksi kyseisenä ajanjaksona ilmoitettiin 1007 muuta seksuaalirikosta, joista 545 oli seksuaalista ahdistelua.

Rantoja (2012, 25–27) on tutkinut nuorisokotiin sijoitettujen nuorten seksuaalisuuden tukemista ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan nuorten seksuaalisuus ilmenee neljälle eri tavalla, joita ovat seksuaalissävytteiset puheet, seksuaalisuuden ilmentäminen pukeutumisella, pornografiset julkaisut ja kuvat sekä seksuaaliset teot. Nuorten puheessa oli aikuisten mielestä intiimejä ja henkilökohtaisia asioita ja rehvastelua, mutta seksuaalisuuteen liittyvät asiat otettiin myös itse puheeksi, kun nuorella oli tarve ehkäisyyn tai sukupuolitauteihin hakeutumiseen. Seksuaalisuuden ilmentäminen pukeutumisella oli tytöille tyypillisempää kuin pojille. Jonkin verran poikien huoneen seinillä oli näkyvillä kuvia alastomista tai vähäpukeisista henkilöistä. Seksuaalisina tekoina nähtiin nuorten hakeutuminen toistensa seuraan ja koskettelu yhteisen peiton alla esimerkiksi elokuvaa katseltaessa.

Seksuaalisuuden tukemisen tarve näyttöäytyi nuorikodin ammattilaisten mukaan puutteellisina turvataitoina ja oman kehon itsemääräämisoikeuden ymmärtämättömyytenä. Tämä näyttöäytyi etenkin tyttöjen kohdalla, jotka vaikuttivat olevan alttiita aikuisten miesten mukaan lähtemiseen ja autossa

kulkemiseen sekä asuntoihin menemiseen. Suojaikärajan noudattaminen nuorille oli haastavaa. (Rantoja 2012, 28–30.)

Harju (2014 2014, 44–46) on tutkinut seksuaalikasvatuksen järjestämistä perhetukikeskuksissa nuorisoikäisten päivystysosastoilla, joihin nuoria sijoitettiin kiireellisesti. Seksuaalikasvatuksen sisällöllisinä haasteina koettiin sähköisen median tuottama informaatio, jota työntekijöiden oli mahdoton kontrolloida. Nuorten käsitys seksuaalisista asioista oli heikkoa ja vääränlaista tietoa oli saatavilla Internetistä esimerkiksi pornon kautta. Nuorten harjoittama prostituutio ja siihen puuttuminen koettiin haastavaksi. Nuorilla on vaikea mieltää vastikkeellista seksiä prostituutioksi.

Huttunen (2018) on tutkinut puheen kautta rakentuvaa kuvaa jälkihuollossa olevien nuorten seksuaalisesta toimijuudesta sekä siitä minkälaista seksuaalimoraalista puhetta jälkihuollon työntekijät tuottavat. Lisäksi Huttunen halusi kiinnittää huomiota siihen, määrittäykö jälkihuollossa olevien nuorten seksuaalinen toimijuus erilaiseksi verrattuna muihin nuoriin. (Huttunen 2018, 3.)

Huttunen jaotteli nuorten seksuaalisuuden neljään seksuaalisen toimijuuden kategoriaan. Jälkihuollon työntekijöiden puheessa ymmärtämättömät nuoret eivät halunneet ymmärtää joitakin seksuaalisuuteen liittyviä asioita ja omaa parastaan. Nuoret tekivät itselleen epäedullisia valintoja, vaikka asioista tietävät aikuiset olivat antaneet ohjeita ja neuvoja. Tämä liittyi erityisesti ehkäisyasioihin. Vaikutuksille alttiit nuoret olivat ympäristöstä tuleville vaikutteille erittäin alttiita. Median ja sosiaalisen median yllyttäminä nuoret lähtivät mukaan seksuaalisiin kokeiluihin, joihin heillä ei ollut vielä valmiutta. Tätä työntekijät selittivät nuorten kypsymättömyydellä, ymmärtämättömyydellä ja huomionhakuisuudella. Vaikutuksille altista seksuaalista toimijuutta rakennettiin myös puhumalla kasvu ympäristön vaikutuksista nuorten seksuaalisuuteen. Kodin kautta saatu esimerkki vanhempien näyttämänä ja se miten seksistä kotona puhuttiin, koettiin vaikuttavan nuoren seksuaalisuuteen. Esimerkiksi äidin vaihtuvat miesystävät ja äidin näkeminen harrastamassa seksiä voi työntekijöiden mukaan vaikuttaa siihen millä kynnyksellä nuori itse lähtee seksuaalisiin kokeiluihin mukaan. Myös turvallisen ja turvattoman kasvu ympäristön vaikutuksia pohdittiin ja kotiolot voivat joko opettaa nuoren arvostamaan itseään tai vähentää itsearvostusta. Tällä oli merkitystä siihen, kuinka matalalla kynnyksellä nuori lähtee seksuaalisiin kokeiluihin. (Huttunen 2018, 44–53.)

Pahoinvoivien nuorten seksuaalisen toimijuuden kategoriassa pahoinvoinnilla selitettiin sellaista seksuaalista käyttäytymistä, joka työntekijöiden puheessa määrittyi negatiiviseksi ja ei-toivotuksi

kuten seksin harrastaminen tuntemattomien kanssa, seksin myymisen sekä liian varhain aloitetut seksikokeilut. Tuntemattomien kanssa seksin harrastamisessa kyseenalaistettiin toiminnan vapaaehtoisuus ja oletettiin sen olevan vastikkeellista toimintaa ilman omaa tahtoa. Keskusteluissa työntekijät keskustelivat vaihtelevasti jälkihuollon asiakkaina olevista nuorista ja nuorista ylipäätään, mutta pahoinvointiin liittyvässä seksuaalisessa käyttäytymisessä korostettiin jälkihuollossa olevien nuorten erityisyyttä. Jälkihuollon asiakkaina olevien, lastensuojelutaustaisten nuorten nähtiin olevan erityisen pahoinvoivia, jonka vuoksi heidän seksuaalikäyttäytymisensä oli huolestuttavampaa kuin muilla nuorilla ja jälkihuollon asiakkaina olevien nuorten seksuaalinen toimijuus määrittyi erityisen ongelmalähtöiseksi. Työntekijöiden puheessa seksuaalisella suuntautumisella ja identiteetillä oli selkeä ja pysyvä päämäärä, johon nuori pääsee aikuiseksi kasvettuaan. Seksuaalisesti keskeneräiset nuoret nähtiin olevan vielä-vaiheessa ja nuori saattaa vielä haluta kokeilla erilaisia asioita. (Huttunen 2018, 53–56.)

Jälkihuollon työntekijöiden puheessa rakentui nuoria vastuuttavaa seksuaalimoraalia. Nuorten tulisi itse ottaa vastuuta ehkäisystä, koska aikuisten ohjeista huolimatta he tekevät omat ratkaisunsa. Seksin aloittamisen ikää ja kumppaneiden määrää seksuaalimoralisoitiin, kuitenkin ei ilmaistu sitä mikä on oikea ikä tai kumppaneiden määrä. Seksistä pidättäytymistä arvostettiin ja nuorilta vaadittiin pohdintaa siitä, milloin on valmis seksiin sekä seksiä pitäisi olla sellaisen henkilön kanssa, josta välittää. Nuorten seksuaalisuus suuntautumisen ja identiteetin osalta määrittyi keskeneräiseksi prosessiksi, jossa vaadittiin nuorelta rehellisyyttä itseään kohtaan, mutta kuitenkin nuoren piti olla velvollinen suorittamaan seksuaalinen prosessinsa loppuun. (Huttunen 2018, 63.)

Överlien (2003, 348–352) on tutkinut, kuinka seksuaalisuudesta puhutaan nuorisokodissa. Tutkimus oli osa suurempaa tutkimusprojektia liittyen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja muihin vaikeisiin kokemuksiin sekä pulmiin ja ongelmiin, joita henkilökunta kohtaa nuorisokodeissa osana työtään. Överlien vietti kahdeksan viikkoa eräässä Ruotsin valtion nuorisokodissa, joka on tarkoitettu yksinomaan tytöille ja hän osallistui nuorisokodin arkeen havainnoijan roolissa ja haastatteli sekä henkilökuntaa että sijoitettuna olleita tyttöjä. Henkilökunnasta noin puolet oli miehiä ja tutkimuksen aikana sijoitettuna olevia tyttöjen ikä vaihteli 14–20 vuoteen. Sijoituksen syynä oli, että kyseisillä nuorilla oli vaikeita psykososiaalisia ongelmia kuten päihteidenkäyttöä, itsetuhoista ja / tai rikollista käyttäytymistä. Nuorisokodin hoito-ohjelma perustui ympäristöterapiaan sekä kasvatukselliseen otteeseen, jolla pyrittiin luomaan ympäristö perustaitojen oppimiselle. Kyseisessä nuorisokodissa sijoitettujen tyttöjen ei ollut sallittua muodostaa romanttisia tai seksuaalisia suhteita keskenään eikä

heitä myöskään rohkaistu vastaaviin suhteisiin sijoituspaikan ulkopuolella. Seurustelukumppaneiden ei sallittu jäädä yöksi yksikköön. (Överlien 2003, 348–352.)

Överlien havainnoi nuorisokodin arjessa tilanteita tai keskusteluja, jotka liittyivät seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja joka tuntui asiana olevan pulmallinen henkilökunnalle. Överlienin fokuksena oli reflektoida tapahtunutta tilannetta haastatteleamalla henkilökuntaa ja tyttöjä yksilö- ja ryhmähaastattelulla (Överlien 2003, 350.)

Tutkimustuloksissaan Överlien havaitsi, että nuorisokodin henkilökunta katsoi sijoitettujen tyttöjen olevan lapsia eikä nuoria naisia. Ideologiana oli, että sijoitettu tytöt olivat vapautettuja aikuisen vastuusta ja he tarvitsivat lepoa kaikesta mikä viittasi seksuaalisuuteen. Tyttöjen seksuaalisen toimijuuden kieltämisellä nähtiin olevan mahdollista muovata heille uusi seksuaalisuus uusilla normeilla ja vaihtoehtoisilla käyttäytymismalleilla. Kuitenkaan sitä, minkä katsottiin olevan tervettä seksuaalisuutta, ei käsitelty nuorisokodissa. Naispuolinen henkilökunta kuvaili miessukupuolta vaaralliseksi ja olivat ottaneet vartijan roolia miespuolista henkilökuntaa vartioidakseen ja myös miespuolinen henkilökunta sitä tehtävää oli heille tarjonnut. Miessukupuolinen henkilökunta ei halunnut olla fyysisesti tyttöjen lähellä, jotta siitä ei tulisi tytöille väärää käsityksiä. Vaikka henkilökunta näki tytöt lapsina, läheisyyttä hakiessaan heidät kuitenkin nähtiin seksuaalisina ja heihin pidettiin etäisyyttä. (Överlien 2003, 352, 356.)

Sijoitettujen tyttöjen haastatteluissa tytöt toivat esiin, että nykypäivän tyttöjen tulee peittää kehonsa välttääkseen tulla kutsutuksi lutkaksi tai hyväksikäytetyksi. Tyttöjen mukaan on heidän vastuullaan, etteivät he joudu hyväksikäytetyksi, koska miehet ovat epäluotettavia. Provokatiivinen pukeutuminen on kutsumista tulla väärin kohdelluksi. He myös kertoivat hyväksyvänsä liikaa ja heidän pitäisi sanoa ei useammin niin seksille kuin muillekin asioille. Tytöt puhuivat siitä, kuinka heidän oletetaan olevan kilttejä ja siitä, etteivät he halua olla ilkeitä. Pojat saavat väärän kuvan ja kieltäytyvät ottamasta vastuuta teoistaan, jolloin vuorovaikutuksen väärinkäsitykset laitetaan tyttöjen syyksi. (Överlien 2003, 359.) Kitzingerillä (1995, 191) on samansuuntaisia havaintoja siitä, että tietynlainen maine naisella tekee hänestä haavoittuvaisen hyväksikäytölle. Tällöin naisella ei ole valtaa neuvotella seksuaalisissa kohtaamisissa ja hänet objektivoidaan palvelemaan miehen seksuaalisia toiveita.

Överlienin mukaan tytöt joutuvat ottamaan vastuun miesten seksuaalisuudesta, jota miehet eivät itse kykene kontrolloimaan. Tytöt myös yrittävät käyttäytyä sosiaalisten sukupuoliroolien mukaisesti olemalla kilttejä ja hyväksymällä liikaa. Tytöt ovat tietoisia siitä, että naisille ja miehille on olemassa

eri sukupuolinormit. Kun puhuttiin siitä, kuinka helppoa naisen on saada kyseenalainen maine, kertoivat tytöt, että maine riippuu siitä kenen kanssa seksiä harrastaa eikä siitä, kuinka monen kumppanin kanssa. Seksipartnerin valinta vaatii siis tarkkuutta tytöiltä, joilla on vastuu omasta maineestaan. Tyttöjen puheessa sellainen nuori nainen, joka kykenee tekemään viisaita valintoja seksikumppanikseen, osoittaa kykyä valita ja hallita omaa tilannettaan. (Överlien 2003, 359–360) Kitzingerin (1995, 192) mukaan nuoret naiset suhtautuvat vähättelevästi naisiin, jotka ovat epäonnistuneet puolustamaan itseään hyväksikäyttötilanteissa, jolloin heidän katsotaan pettäneen naisten arvokkuuden alistumalla hyväksikäytettäväksi.

5. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄT

5.1. Kokemuksen tutkiminen

Tieteellisen tiedon ominaispiirteitä on muun muassa se, että uusi tieto rakentuu vanhan perustan päälle. Aikaisempi tietäminen on uuden hankitun tiedon lähdemateriaalia. Tieteellisen tiedon hankinnassa pyritään objektiivisuuteen, mutta toisaalta se ei ole täysin arvovapaata, sillä tuloksiin vaikuttavat tutkijan omat käsitykset todellisuudesta sekä luotettavasta tiedosta. Ihmistieteissä tutkimuskohteena on ihminen ja tällöin heidän tarkoituksensa, päämäärät ja motiivit sekä asenteet vaikuttavat tutkimustuloksiin. (Metsämuuronen 2003, 3–4.) Tutkija ja tutkittava kuuluvat samaan ihmisten maailmaan, jossa kaikki muodostuu merkityksistä, joita on annettu tapahtumille ja ilmiöille. Ihmistieteiden tutkimuksessa ei voi esineellistää tutkimuskohdetta vaan tutkimustulosten tulee liittyä suoraan kokemustodellisuuteen ja niiden on oltava eettisesti hyväksyttäviä. Tästä syystä tutkimuksessa käytetään kvalitatiivisia menetelmiä, joilla voidaan tutkia ihmisten toimia ja kulttuuria sekä niiden merkityksiä. (Varto 1992.)

Fenomenologia tutkii kokemuksia eli ihmisen kokemuksellisuutta maailmaan, jossa hän elää. Kokemus muodostuu merkitysten kautta ja merkitykset eivät ole synnynnäisiä vaan ne tulevat yhteisöstä, jossa ihminen kasvaa. Erilaisissa kulttuuripiireissä elävillä ihmisillä on erilainen elämismaailma, ja sen vuoksi erilaisissa todellisuuksissa elävillä on asioilla erilaiset merkitykset. Kuitenkin yhteisen yhteisön jäsenenä, on yhteisiä piirteitä ja merkityksiä. Fenomenologinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkittavan alueen sen hetkistä merkityksimaailmaa kuten toimintakulttuuria (Aaltola & Valli 2007, 29–31.) Tutkimuksessa tutkitaan sijaishuollon työntekijöiden kokemuksia, joten täten voidaan ajatella, että työntekijät jakavat osittain samaa elämismaailmaa kuin sijoitetut tytöt, mutta koska he ovat erilaisessa suhteessa sijaishuoltopaikkaan, he jakavat asioista erilaisen merkityksen. Fenomenografia tutkii myös ihmisten käsityksiä asioista ja miten maailma ilmenee ja rakentuu heidän tietoisuudessansa. Ihmisten käsitykset samasta asiasta voivat poiketa toisistaan riippuen heidän taustatekijöistensä kuten sukupuolesta. (Metsämuuronen 2003, 174.)

5.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa tutkitaan seksuaalisuuden ilmenemistä sijoitettujen tyttöjen elämismaailmassa sijaishuollon työntekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna.

Tutkimuskysymys on:

Millaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä työntekijät kohtaavat sijaishuollossa?

Tavoitteena on tavoittaa millaisia seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä ja aiheita sijaishuollon kontekstissa tyttöjen kanssa keskustellaan ja käsitellään. Sijaishuoltoon päätyvien nuorten sijoitukset voivat olla kestoaltaan hyvin pitkiä ja syyt huostaanotoille ovat moninaisia. Nuoret ja henkilökunta viettävät yhdessä aikaa sijaishuollon laitoksissa ja työntekijät kohtaavat nuorten elämismaailmaan liittyviä erilaisia ilmiöitä. Henkilökunnalle kertyy tietoa siitä, millaisia asioita on pinnalla ja miten he näkevät näiden ilmiöiden vaikuttavan tyttöihin ja heidän elämäänsä. Tutkimuksella pyritään saamaan tietoa siitä, millaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä asioita työntekijät ovat havainnoineet arjen työssään. Tutkimusaihe on herkkyyttä vaativa. Lasten ja nuorten ajatellaan kuuluvan erityisen haavoittuvien tutkittavien ryhmään ja tutkimuksessa halutaan tietää sijaishuoltoon sijoitettujen nuorten seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, jolloin tutkimuksen kohteena on melko marginaalinen ryhmä ja sensitiivinen aihe. (Luomanen & Nikander 2017, 288.)

5.3 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksessa pyritään kohteen mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen. Tutkija ei voi irtisanoutua arvoistaan, sillä ne muovaavat sitä miten tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään ja objektiivisuuden vaatimusta ei voi täysin saavuttaa, koska tutkija ja se mitä tiedetään, kietoutuu toisiinsa. Tulokseksi voi saada ehdollisia selityksiä ja kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä onkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Varton (1992, 23) mukaan laadullisen tutkimuksen kohteena on elämismaailma, jolla tarkoitetaan merkitysten kokonaisuutta, joka muodostuu yksilö, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja arvotodellisuuden välisistä suhteista ja kokemistodellisuudesta.

Hirsjärven ym. (2007, 160) mukaan kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on se, että tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja se tapahtuu luonnollisissa tilanteissa ja tiedon keruun instrumenttina on ihminen. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu ja aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja kuten haastattelua, jotta tutkittavien ääni pääsee esille. Aineiston hankinnassa kohdejoukko on tarkoituksenmukaisesti valittu. Lisäksi tapaukset ovat ainutlaatuisia ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Kiviniemen (2007, 70–71) mukaan laadullinen tutkimus on prosessi, jossa aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkijan tietoisuudessa prosessin edetessä ja tutkimustehtävän sekä aineistonkeruun ratkaisut voivat muotoutua vähitellen. Tutkimuksen alussa tutkimusongelma ei välttämättä ole täsmällisesti muotoiltu vaan se täsmentyy tutkimuksen ajan.

5.4 Teemahaastattelu

Brymanin (2012, 470) mukaan kvalitatiivinen haastattelu on vähemmän strukturoitu kuin kvantitatiivinen. Sille on ominaista olla kiinnostunut haastateltavan näkökulmasta ja siitä minkä haastateltava näkee relevanttina ja tärkeänä. Tästä syystä haastattelija voi poiketa suunnitelmasta ja kysyä jatkokysymyksiä haastateltavan kertoman perusteella. Tavoitteena on saada runsaita vastauksia yksityiskohtaiseen. Masonin (1996, 38–39) mukaan kvalitatiivinen haastattelu tarkoittaa yleensä syvähaastattelua ja puolistrukturoitua haastattelua sekä muita vapaasti muotoiltuja haastattelun muotoja, joilla on tietynlaisia ominaisuuksia kuten suhteellisen vapaa tyyli, tutkijalla ei ole strukturoitua listaa kysymyksistä vaan joukko otsikoita tai teemoja, joista hän haluaa keskustella, olettaen datan keruusta vuorovaikutuksen kautta ja vuorovaikutus voi tapahtua yhden tai ryhmän kanssa. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 47–48) kuvaavat heidän käyttämänsä puolistrukturoitua haastattelua teemahaastatteluksi. Siinä haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin ja teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia ja ajatuksia voidaan täten tutkia. Teemahaastattelun puolistrukturoituneisuus näkyy siten, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat kaikille samat. Tuomen ja Sarajärven (2013, 75) mukaan teemahaastattelu on lähellä syvähaastattelua ja tutkija saa päättää esitetäänkö kysymykset samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville ja ovatko sanamuodot kaikille samat.

Käytännön haastattelutapoja on useita kuten yksilöhaastattelu tai ryhmähaastattelu. Ryhmähaastatteluja voidaan tehdä pari- ja täsmäryhmähaastatteluina. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Tässä tutkimuksessa ryhmähaastatteluiden käyttäminen voisi olla hedelmällistä aineiston kannalta, mutta aloittelevan tutkijan näkökulmasta yksilöhaastatteluiden tekeminen on järkevä valinta

ajankäytöllisesti. Poissuljettua ei kuitenkaan ole, etteikö parihaastatteluja voisi tehdä mikäli se on aineiston saamiseksi tarpeellista. Haastattelut pyritään järjestämään haastateltavien työpaikalla, mutta tarpeen mukaisesti on mahdollista järjestää haastattelu myös videovälitteisesti esimerkiksi Teams sovelluksen kautta. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan. Litterointi on haastattelujen muuttamista tekstiksi ja se on tärkeä vaihe analyysin kannalta. Litterointia tehdessään tutkija valitsee jatkuvasti mitkä asiat ovat olennaisia vuorovaikutuksen kannalta ja tulkitsee sitä tutkimuskysymyksiinsä peilaten. Litteroinnissa aineisto anonymisoidaan, jottei haastateltavia ole mahdollista tunnistaa (Ruusu vuori & Nikander, 427, 437, 438).

Litteroitu aineisto järjestetään teemoittain, jolloin vastauksista poimitaan teemaan liittyvä kohta. Seuraavaksi aineisto järjestetään uudestaan, jonka jälkeen seuraa varsinainen analyysi. Analyysin tarkoituksena on tiivistää aineistoa, jolloin sen informaatioarvo kasvaa. (Aaltola & Valli 2007, 169–173.) Aineiston abstrahoinnissa erotellaan tutkimuksen kannalta oleellisin tieto ja tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteiden yhdistelyllä saadaan vastaus tutkimustehtävään ja sisällönanalyysissä edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä tulkinnan ja päättelyn kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111–112.)

6. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTON ANALYSOINTI

6.1. Tutkimushaastatteluiden toteutus

Haastattelujen tekemistä varten on organisaatioilta anottu tutkimuslupa joulukuussa 2021. Haastatteluihin valikoituneet työntekijät on valittu lastensuojeluyksiköiden toimesta, eikä tutkija ole voinut vaikuttaa siihen keitä valitut henkilöt ovat. Tutkimuslupahakemuksessa on kerrottu lyhyesti tutkimuksesta ja haastattelumenetelmästä sekä litteroinnista. Lisäksi on kerrottu, ettei haastatteluaineistosta ole tunnistettavissa yksittäisiä työntekijöitä tai sitä missä lastensuojelulaitoksessa he työskentelevät. Tutkimushaastattelut toteutettiin joulukuussa 2021 ja tammikuussa 2022. Tutkija haastatteli työntekijöitä kahdeksasta eri lastensuojeluyksiköstä. Haastateltavia lastensuojelulaitosten työntekijöitä oli kahdeksan ja haastatteluista kolme toteutettiin lähikontaktissa haastateltavan kanssa ja viisi haastattelua toteutettiin etäyhteydellä Teamsin kautta. Etäyhteyden kautta tehtäviin haastatteluihin päädyttiin muun muassa siksi, että tutkija sairastui osan haastatteluajankohtina sekä välimatkan vuoksi, mutta myöskin siksi, koska covid-19 tartuntatilanne vaikeutui ja etäyhteydellä pystyttiin välttämään mahdolliset tartunnat. Lähikontaktissa toteutetut haastattelut nauhoitettiin ja Teamsilla toteutetut haastattelut sekä nauhoitettiin että tallennettiin Teamsiin haastateltavan luvalla sen varalta, mikäli nauhoitus ei olisi äänenlaadultaan riittävän laadukas litterointia varten. Haastattelut olivat kestoaltaan 26 minuutista 1 tuntiin ja 15 minuuttiin. Litteroitua tekstiä tuli 62 sivua.

Haastateltavien osalta haastatteluissa kysyttiin taustakysymyksinä työntekijän ikää, koulutusta ja työkokemusta lastensuojelulaitoksissa. Haastateltavien ikä vaihteli 25 vuodesta 57 ikävuoteen ja työkokemus lastensuojelulaitoksessa 2,5 vuodesta 14 vuoteen. Haastateltavista kolme oli suorittanut lähihoitajan tutkinnon, sairaanhoitajan ammattikorkeakoulututkinnon oli suorittanut kolme haastateltavaa ja kahdella haastateltavalla oli sosionomi ammattikorkeakoulututkinto. Lähihoitajista kaksi mainitse opinnoissaan suuntautuneensa mielenterveys- ja päihdetyöhön.

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelulla, jossa oli kolme pääteemaa ja jokaisen pääteeman oli tarkentavia kysymyksiä. Näiden lisäksi tutkija saattoi kysyä vielä tarkentavia kysymyksiä, mikäli haastateltava tuotti tutkimuksen kannalta kiinnostavaa tietoa. Teemahaastattelun pääteemat olivat seuraavat:

1. tilanteet, joissa seksuaalisuus tulee esille
2. seksuaalinen käyttäytyminen ja riskikäyttäytyminen

3. tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittely laitoksessa

6.2 Aineiston analysointi

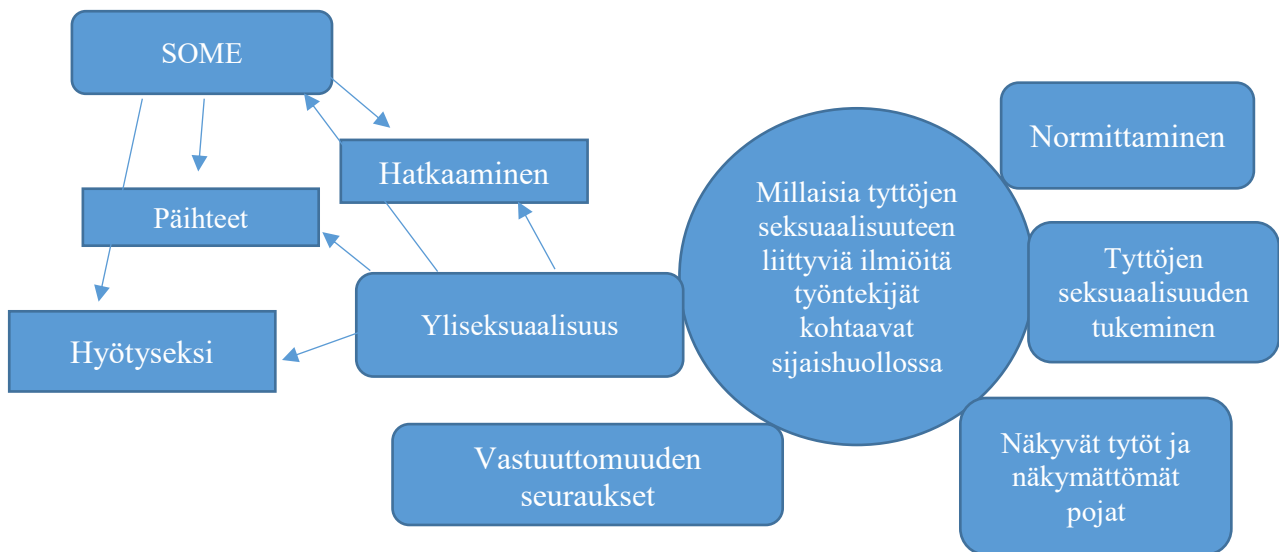
Tutkimusaineiston analyysimenetelmäksi valittiin temaattinen analyysi. Temaattinen analyysi on metodi, jolla voidaan aineistossa olevasta tiedosta tunnistaa aiheita eli teemoja. Temaattinen analyysi ei ole sidottu mihinkään tiettyyn teoreettiseen viitekehukseen, vaan sitä voidaan käyttää eri teoreettisten viitekehysten sisällä. Temaattinen analyysi voi olla esimerkiksi metodi, joka selvittää kokemuksia, tarkoituksia ja osallisten todellisuutta tai konstruktionistinen metodi, joka tutkii miten esimerkiksi tapahtumat tai kokemukset vaikuttavat yhteiskunnan erilaisiin diskursiiveihin (Braun & Clarke 2006, 79, 81.) Temaattisessa analyysissä teema tavoittaa tekstistä tärkeää tietoa peilattuna tutkimuskysymykseen ja teema toistuu aineistossa. Teeman määritelmää ei voi yksiselitteisesti kuvata vaan teemat muotoutuvat sen mukaan, kuinka teema esiintyy aineistossa. Myöskään sitä, kuinka paljon esiintyvyyttä pitää tekstissä olla teeman muotoutumiseen, ei Braunin ja Clarken mukaan voi täysin määrätä vaan tutkijalla tulee olla joustavuutta tämän suhteen. Tärkeämpää kuin tarkastella teemoja määrällisesti, on sen kyky tavoittaa aineistosta jotain tärkeää. (Braun & Clarke 2006, 82.)

Temaattisista analyysiä voi tehdä induktiivisesti tai deduktiivisesti. Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä analyysissä teemojen identifioiminen on suhteessa aineistoon eikä suhteessa haastatteluteemoihin. Induktiivinen analyysi on prosessi, jossa tietoa koodataan ilman, että sitä pyritään sovittamaan olemassa olevaan koodauskehikkoon tai tutkijan ennakkokäsityksiin. (Braun & Clarke 2006, 83) Temaattinen analyysi koostuu kuudesta eri vaiheesta. Ensimmäisenä tutustutaan aineistoon, jonka jälkeen muotoillaan alustavat koodit. Kolmanneksi etsitään teemoja, jotka neljännessä vaiheessa tarkastellaan uudelleen. Viidennessä vaiheessa teemat määritellään ja nimetään ja lopuksi kirjoitetaan raportti. (Nowell ym. 2017, 4.)

Tämän tutkimuksen aineiston analyysissä tutkija on ensin litteroinut haastattelut tekstiksi, jonka jälkeen hän on ensin yliviivannut olennaisimpia asioita tekstistä, ja sen jälkeen hän on koonnut tärkeät asiasta haastatteluteemojen alle, jolloin tekstin määrä on kutistunut pienemmäksi. Tämän jälkeen tutkija on ryhtynyt alustavasti kokoamaan samankaltaisia vastauksia yhteen ja laatinut alustavia käsitekarttoja mahdollisista teemoista. Sen jälkeen samaan asiayhteyteen liittyviä asioita on koottu isolle A3 paperille ja niille on mietitty työskentelyteemat. Koska temaattisessa analyysissä voi olla

useita teemoja kuten pääteemoja ja niiden alateemoja, tutkija muodosti tutkimuskysymykseen peilaten kuvion, jossa on kuusi pääteemaa, joista kahden pääteeman alla on yhteneväiset alateemat, koska niiden asiayhteydet liittyivät toisiinsa.

Kuvio 1. Temaattisen analyysin käsittekartta.

7. TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Yliseksuaalisuus

Erityisesti niissä sijaishuollon laitoksissa, jotka profiloivat itsensä erityisen tason yksiköksi tai nuorisopsykiatriseksi erityisyksiköiksi, tuotiin esiin tyttöjen seksuaalista ylivirittäytyneisyyttä ja yliseksuaalisuutta, joka vaikuttaa yksikön arkeen ja näkyy tyttöjen käyttäytymisessä monella eri tavalla. Aineistossa tuli esiin tyttöjen pukeutumiseen liittyviä asioita kuten provosointia pukeutumisen kautta. Tyttöjen pukeutumista kuvattiin provokatiiviseksi, joka saattoi näkyä vaatetuksen niukkuutena riippumatta vuodenajasta. Tyttöillä saattoi olla paitoja, joissa on avonainen kaula-aukko ja mikroshortsit tai minihame ja he saattoivat ostaa paljastavia vaatteita, joiden katsottiin olevan selkeästi heidän ikäänsä nähden aikuisten tyyliin kuuluvia.

” Meillä on välillä sellasia tyttölapsia, jotka on seksuaalisesti hyvin ylivirittäytyneitä. ”

” On sitten näitä yliseksuaalisia tyttöjä...mikä pukeutumisellaan, puheillaan sitten on eri näihin muihin nuoriin. ”

” Saattaa olla ulkona miinus kaksikymmentä ja sä kuljet semmosissa mikroshortseissa ja pienissä topeissa...että se ei oo millään tavalla vuodenaikaan sidottua se antava pukeutuminen.”

” Avonaiset paidat, näytetään rintavarustusta, pukeutuminen minihameet...yritetään meikata tosi vahvasti.”

” Provosoivaa, hyvin niukkaa pukeutumista...joka tietyllä tavalla korostetaan sitä omaa seksuaalisuutta.”

Provokatiivisella pukeutumisella oli tarkoitus tulla nähdyksi ja seksuaalisesti vaikuttaa samassa laitoksessa asuviin poikiin, mutta myös miesohjaajiin ja -harjoittelijoihin. Yksikön yleisiin tiloihin saatettiin tulla alusvaatteisillaan ja suihkuun saatettiin kulkea pelkkä pyyheliina yllä sen sijaan, että tytöt olisivat menneet kylpyhuoneeseen puettuina. Yleisissä tiloissa saatettiin vähissä vaatteissa ja tietyissä asennoissa ottaa kuvia tai kuvata videoita.

”Arjessa näyttäytyy sellaselta, että kuvaa menen tullen palatessa jotain Tiktokki videoo. Niitähän kuvataan hyvin vähissä vaatteissa...pitää olla vähän tyrkyllään, tissivako näkyvissä ja huulet suikullaan.”

Tytöt saattoivat hakea huomiota miesohjaajilta esimerkiksi pukeutumisella ja hakeutumalla heidän syliin ja ohjaajien lähelle.

” Pyrkii niinku syliin istumaan ja tietoisesti pukeutuu vähiin vaatteisiin ja tulee niinku ohjaajien lähelle. ”

Kun tilanteeseen on puututtu ja rajattu, tytöt ovat saattaneet kertoa miesohjaajista asioita, jotka eivät ole pitäneet paikkaansa tai tilanteet ovat menneet toisella tavalla kuin tytöt ovat kertoneet.

” Tyttöillä miesohjaajiin kohdistuvaa... asiakas on niinku sanonut sosiaalityöntekijälle tai vanhemmalle tai poliisille, että mitä hänelle on tehty, vaikka se on mennyt aivan toistepäin...että hän on mennyt niinku turhan lähelle ohjaajaa ja ohjaaja pyrkinyt rajaamaan, että älä viitti tulla noin iholle.”

Myös silloin, kun laitokseen on tullut miesopiskelijoita harjoittelua suorittamaan, se on saattanut vaikuttaa tyttöjen käyttäytymiseen heitä kohtaan.

” Kun on uusia miestyöntekijöitä tai miesharjoittelijoita niin heitä kohtaan, jos se miellyttää niin se käyttäytyminen on eri kuin meitä vakkareita kohtaan.”

Aineistossa tulee esille, että kaikki sijoitetut tytöt eivät käyttäydy niin sanotusti yliseksuaalisesti, mutta silloin kun siten käyttäytyviä tyttöjä on yksikössä, sillä on vaikutusta sijaishuoltopaikan arkeen. Provokatiivinen pukeutuminen sekä puhe ja kuvien ja videoiden kuvaaminen yleisissä tiloissa saa aikaan seksuaalisesti latautuneen ilmapiirin, joka voi johtaa siihen, että nuoret pyrkivät harrastamaan seksiä yksikössä.

”Riippuu onko siinä ketään sellasia poikia asumassa yksiköllä, jonka kanssa on mitään semmosta muuta säpinää...että voi ajatella muulla tavalla kuin ystävänä...niin sithän siinä on välittömästi semmonen seksuaalisesti virittynyt tunnelma siinä arjessa.”

”Äärimmillään se menee siihen, että nuoriso yrittää tietysti harrastaa seksiä. ”

Kuitenkaan seksin harrastaminen sijaishuollon yksikössä ei ole sallittua ja se pyritään estämään muun muassa siten, ettei nuorten ole sallittua pitää huoneidensa ovia suljettuina, kun poikakaveri on käymässä tai silloin, kun huoneessa on muita yksikön nuoria.

” Se huoneen ovi on auki, vähä raollaan. ”

” Huoneessa oloa rajoitetaan...ei pysty valvomaan, jos ovet on kiinni. ”

” Toisten huoneessa ei saa olla ovet kiinni. ”

Työntekijän näkökulmasta nuorten seksin harrastamisen estäminen yksikössä johtaa tilanteisiin, joissa henkilökunta vartioi, etteivät nuoret pääse toistensa huoneisiin. Nuoret saattavat myös kuvata seksivideoita, joita saatetaan jakaa muille.

” Kraaveimmillaan se on sitä, että yökkö istuu jonkun yhden oven edessä 10 h valvomassa, ettei joku pääse jonkun huoneeseen, koska siellä pannaan. ”

Tyttöjen yliseksuaalista käyttäytymistä selitetään traumailla ja diagnooseilla. Neuropsykiatriset diagnoosit kuten ADHD vaikuttavat nuoren impulsiivisuuteen ja levottomuuteen eikä seksuaalisuuden nähty olevan irrallinen osa henkilön persoonaa, jolloin impulsiivinen käyttäytyminen näkyy myös seksuaalisessa käyttäytymisessä. Traumaattisilla kokemuksilla kuten hyväksikäytön uhriksi joutumalla voi olla vaikutusta siihen, että yliseksuaalista käyttäytymistä pidetään normaalina, eikä omaa kaltoinkohtelua ymmärretä, jonka vuoksi seksuaalisten palveluiden antamista vastineeksi pienestäkin hyödykkeestä pidetään mitättömänä asiana.

” Saattaa johtua monesti traumasta, et jos on joku hyväksikäyttö ollut nuoruudessa... sitä pidetään ehkä normaalina käytöksenä sitten...monesti ilmenee tytöillä, varsinkin sitten tällöinen yliseksuaalisuus tulee siitä. ”

Seksuaalista riskikäyttäytymistä selitettiin aineistossa myös kasvuympäristöllä ja vaillinaisilla varhaisilla kiintymissuhteilla ja erityisesti isäsuhteella. Haasteet isäsuhteessa katsottiin olevan yksi tekijä, jonka vuoksi tytöt esimerkiksi hakeutuvat itseään vanhempien täysi-ikäisten miesten seuraan.

” Kyllä isäsuhde on tärkeä tekijä, että jos sua niinku sä et oo saanut pienenä isältä sitä syliä ja lämpöä niin jotenkin musta tuntuu, että sitä haetaan sieltä, niin, pojilta, miehiltä. ”

” Kiintymyssuhteen tai jonkun tämmösen niinku heikko kiintymyssuhde niin, sitten sitä haetaan sillä intiimiydellä. ”

” Tämmöset tytöt kans, joilla on niinku isäsuhteet ei välttämättä kauheen niinku rakentavia oo ollut niin monesti hakeutuu vanhempien miesten seuraan ja ajattelee ettei oman ikäisten kanssa ei niinku pysty olla. ”

Lapsuudessa koettu turvattomuus ja normaalin perhe-elämän tuottaman kehumisen ja hyväksymisen kokematta jääminen saa tytön hakemaan hyväksyntää seksuaalisen käyttäytymisen kautta. Yhtenä tekijänä nähtiin myös vanhempien esimerkki ja toimintamallit, joita sitten toistetaan omassa elämässä.

” Että, jos siellä kotona on esimerkiksi ollut samanlaista meininkiä tai siellä on nähnyt kaikenlaista omilta vanhemmilta. ”

” Sä et koe lapsuudessa tulleeesi hyväksytyksi omana itsenäsi niin sähän haet sitä hyväksyntää kaikelta. ”

7.2 Some

Sosiaalinen media on vahvasti osa nykynuorten elämää ja tämän tutkimuksen aineistossa sosiaalisen median kanavia ovat Instagram, Tiktok, Snapchat ja myös Tinder, vaikkakin se on deittialusta. Aineistossa sosiaalinen media esiintyi eri asiayhteyksissä. Edellisessä luvussa kerrottiin tyttöjen ylivirittäytyneestä seksuaalisesta käyttäytymisestä, jonka yhtenä näkyvänä osana on provokatiivinen pukeutuminen, jolla haetaan huomiota ja otetaan kuvia ja videoita. Näitä kuvia jaetaan sosiaalisen median alustoilla oma-aloitteisesti tai pyydettyä ja niitä voidaan myydä. Sosiaalinen media siis näyttää kuvapalveluna, mutta myöskin markkinapaikkana, jossa on ostajia ostamassa alaikäisiltä tytöiltä kuvia. Tytöiltä pyydetään niin sanottuja herutuskuvia, joissa he esiintyvät vähissä vaatteissa kuten alusvaatteisillaan.

” Niinku tyliin rintaliiveillä kuvaa. ”

” Niitä herutuskuvia kai niitä pyydetään enemmän. ”

” Se on se kuvien myynti...se kun ostajia on pilvin pimein ja yritetään kaikenlaista kuvaa. ”

Pukeutumistyyli näkyy osana tyttöjen sosiaalisen median käyttöä, sillä aineistossa tulee esiin henkilökunnan huolta siitä, että tytöt pukeutuvat sitä varten väärin ja kuvaavat itseään lähes alastomana. Kuvien jakamisesta koituvia riskejä on muun muassa se, että kuvat lähtevät leviämään ja sitä ei pystytä enää estämään Tytöt ovat itse myös aloitteellisia, sillä aineistossa tuli esille, että tytöillä saattaa olla Tinder-profiili, jossa he esiintyvät täysi-ikäisinä ja jota kautta he sitten saavat vanhemmilta miehiltä viestejä ja kuvia.

” Kun kaikki tällaset nuoret tekee monesti jotain feikkiprofileja vaikka Tinderiin ja sit sitä kautta kaikki vanhat miehet alkaa lähetteleen niille vaikka jotain kuvia tai viestejä. ”

” Nää tyttönuoret käyttää ainakin Tinderiä ja valehtelee ikänsä 20-23...onhan se järkyttävää, että 15 vuotias likka on 21-vuotiaana Tinderissä. ”

Sosiaalisen median yksi riski on, että se mahdollistaa alaikäisten tyttöjen ja heitä vanhempien miesten kohtaamista, joka pahimmillaan voi johtaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Kuvien ja videoiden lähettäminen vertaiskavereiden kanssa on tavallista ja niitä lähetellään puoli toisin. Tytöt saavat itsekin kuvia mm niin sanottuja dick pickejä esimerkiksi snapchatin kautta, jossa kuvat poistuvat oletusarvoisesti heti avaamisen jälkeen ja pojat saavat videoita tytöiltä.

” Kyllähän ne puhuu näistä dickpiceistä ja tämmösistä, jota saa jonkun snäpin kautta tai tämmösii semiturvallisii missä ne kuvat sitten poistuu. ”

Aineistosta käy ilmi, ettei sijaishuollon henkilökunta tiedä mitä kaikkea puhelimen kautta tytöille tulee ja mitä tapahtuu heidän huoneissaan, koska se kuuluu yksityisyyden piiriin.

” Eihän me tiedetä mitä siellä huoneessa tapahtuu, koska se on niiden henkilökohtaista aluetta. ”

Vähäpukeisten kuvien ottamisen motiiveja selitettiin sillä, että tykkäysten määrä kasvaa, kun vaatetus vähenee, josta seuraa kuvia ottaneille tytöille hyvän olon tunnetta ja itsetunnon kohenemistä. Myöskin turvattomuuden ja turvallisen kehumisen puuttuminen nuoren lapsuuden perheessä tai vajavuuden tunne ja tarve jatkuvaan ihailtuna olemiseen nähtiin olevan syynä saada tykkäyksiä tyttöjen sosiaaliseen mediaan jakamille kuville.

” Nykypäivänähän on nää somet ja tiktokit missä niinku on semmonen jatkuva ihailun kierre. ”

Sosiaalisen median kanavat ovat myös paikkoja, joissa luodaan yhteyksiä ja jonka kautta voi hankkia hatkapaikkoja, kun nuori on karkaamassa tai jättää palaamatta sijaishuollon laitokseen.

7.3 Päihteet ja hatkaaminen

Aineistossa nousi esiin erityisesti niiden tyttöjen kohdalla, joita pidettiin yliseksuaalisesti käyttäytyvinä, päihteiden käyttö sekä sijaishuollon laitoksesta luvatta poistuminen tai sinne palaamatta jättäminen. Aineistossa sitä kuvattiin sanalla hatkaaminen ja asuntoja ja paikkoja, joissa tytöt viettivät aikaa karussa, kutsuttiin hatkapaikoiksi ja niitä löydettiin muun muassa sosiaalisen median kautta.

” Kun on tarpeeksi seksuaalisesti ylivirittynyt, sitten uhmataan kaikkea ja sitten hatkataan...tytöillähän on se keino järjestää hatkapaikkoja, jossakihan pitää yöpyä ja saada päihteitä. ”

” Somesta...samoista foorumeista löytyy myös hatkapaikat ja niinku siellä joku tarjoaa vastikkeellisia palveluita, joku tarjoaa ilmaisia päihteitä seuraa vastaan. ”

Hatkassa oleville tytöille yöpymispaikkoja löytyi sijaishuoltoyksiköstä jo pois muuttaneiden nuorten aikuisten luota ja sellaisten henkilöiden luota, joita pidettiin jollain tapaa sosiaalisesti kyvyttöminä solmimaan muunlaisia kaverisuhteita ja tarjoamalla yöpaikkaa tytöille he saivat seuraa. Näiden lisäksi oli ulkopuolisia ihmisiä, jotka tarjoavat yösijaa tytöille erilaisilla motiiveilla, joista yksi on vahva oletus siitä, että vastineeksi saadaan seksuaalisia palveluita.

” Osa hatkakämppeihän on nää juuri laitoksesta vapautuneita, jotka on muuttanut omilleen ensimmäiseen kämppään. ”

” Löytyy niitä ulkopuolisia...he olettaa saavansa jotain vastikkeellista seksuaalista viihdykettä, että sitä vastaan he tarjoaa hatkapaikkaa ja päihteitä...ikähaarukka voi olla reilusta kahdestakymmenestä neljäänkymmeneen. ”

” Löytyy se toinen porukka...omat haasteet on sellasia, että on vaikka kehitysvammaa tai viivettä niin niitä kavereita voi ostaa sillä tavalla että toimii siinä majapaikkana. ”

Hatkaamisen riskien nähtiin olevan tytöille paljon suuremmat kuin pojille juuri vastikkeellisen seksin vuoksi ja siksi, että tytöillä oli vaara joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi ja uhriksi.

” Jos joku tyttö lähtee hatkoille, onhan siinä moninkertainen riski poikanuoreen verrattuna, että sille tytölle tullaan tekemään tai on tehty aikaisemmin tai jotakin...niinku annetaan velat seksisuorituksena.”

Päihteiden käytön katsottiin olevan myös yksi syy karkaamiselle ja päihteidenkäyttö ja riippuvuus altistivat tyttöjä hyväksikäytölle ja väkivallalle. Päihteissä ollessa mahdollisuudet pitää itsestään ja omasta kehollisesti koskemattomuudestaan huolta vähenevät. Päihteidenkäyttöön kuluu paljon rahaa, joiden rahoittamiseksi sijaishuollossa annetut viikko- ja kuukausirahat eivät riitä, mikä kasvattaa riskiä lähteä hankkimaan päihteitä itsensä myymisellä.

”Käytät päihteitä neljä päivää ja sit tulee maksun aika.”

7.4 Hyötyseksi

Aineistossa näkyi hyvin vahvasti seksuaalisten palvelujen antaminen vastineeksi lähinnä päihteistä. Joissain haastatteluisissa puhuttiin termillä itsensä myyminen ja useimmiten aineistossa puhuttiin vastikkeellinen seksi tai hyötyseksi. Seksiä käytettiin keinona antaa velat anteeksi, ostettiin tupakkaa tai alkoholia ja huumeita sekä kuten edellisessä luvussa mainittiin, se oli myös keino hankkia yösijaa, kun nuori jättää palaamatta sijaishuollon yksikköön. Hyötyseksiä tapahtui arjessa ja saman yksikön ja eri yksiköiden tyttöjen ja poikien välillä, jolloin kyseessä saattoi olla seksiä tai seksuaalisia tekoja esimerkiksi muutamaa tupakkaa vastaan. Tytöillä saattoi olla jo täysi-ikäisiä poikaystäviä, jotka hankkivat heille esimerkiksi kannabista. Lisäksi on aikuisia miehiä, joiden kanssa tytöillä saattoi olla irtosuhteita ja heille ostettiin päihteitä kuten alkoholia.

” Ostetaan sit siidereitä tai jotakin näille tytöille, kun ne sitten nahkavisaa vinguttaa. ”

” On oltu päihtyneitä ja sitten on annettu jotain palvelusta vaikka alkoholia vastaan...vaikka suuseksi tai joku tämmönen. ”

” Tulee tavallaan poikien suusta, että tupakilla saa sitä ja tätä. ”

Vastikkeellinen ja hyötyseksi näyttävät jollain tapaa olevan eri asioita siitä syystä, että hyötyseksissä tytöt ovat olleet tilanteissa tarkoituksenhakuisia toisinkuin niissä tilanteissa, joissa tyttö on joutunut seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai pakotetuksi seksiin vastineeksi esimerkiksi yöpaikasta.

7.5 Vastuuttomuuden seuraukset

Henkilökunta kävi tyttöjen kanssa keskusteluja pukeutumisesta, riskikäyttäytymisestä ja päihteistä ja mitä niistä voi seurata tytöille itselleen. Kyseessä on huolipuheen tyyppistä ohjeistusta, mutta toisaalta siinä on nähtävissä tyttöjen vastuuttaminen niistä seurauksista mitä heille koituu, kun he käyttäytyvät tietyllä tavalla. Ohjeistukset liittyivät sosiaaliseen mediaan, vääränlaisen seksin harrastamiseen, päihteiden aiheuttamaan kontrollin menetykseen.

” Somehan tekee sen myös, että tyttöjen kanssa käydään keskustelua, että mikä on hyvää materiaalia laittaa sinne. ”

Sosiaalista mediaa pidettiin arveluttavana, koska tytöt eivät voi koskaan tietää kuka oikeasti on someprofiilin takana, jonka vuoksi somessa oleminen voi olla vaarallista. Päihteiden käyttäminen ja liiallinen päihtymys voi johtaa tilanteeseen, joissa tytöillä ei ole enää kontrollia omasta kehostaan eivätkä he voi pitää rajaa keholleen ja sen koskemattomuudelle ja hänelle on voitu tehdä mitä vaan.

” Jos päihtyneenä oot niin sä et oo täysissä järjissä siinä tilanteessa...tytöt ei ehkä ymmärrä sitä aina mitä tulee tehtyä päihtyneenä. ”

” Jälkikäteen saattaa tulla esiin, että sä oot joutunut jotakin seksuaalisia palveluita antamaan, toki ne ei siinä tilanteessa miellä sitä semmoseks, mutta saattaa niinku tulla mieleen vasta vuosienkin päästä. ”

Erinäiset seksikumppanit ja erityisesti jos kokemukset eivät ole olleet miellyttäviä, lisäävät mielenterveysriskiä tulevaisuudessa. Ja mikäli tyttö harrastaa seksiä useiden kumppaneiden kanssa nuorella iällä, saattaa se kaduttaa häntä aikuisena.

” Jos on kovin nuori ja harrastaa useiden eri kumppaneiden kanssa niin itse ainakin haluan käydä sen nuoren kanssa keskustelun, että voisiko olla vaara, että jotenkin sitten aikuisena kaduttaa ne, se käytös ja semmonen, että kyllä se voi vähän myös rikkoa itseään joka kerta. ”

Seksistä raskaaksi tulemisen myötä katsottiin, että tyttöjen elämä voi vaikeutua, kun omasta elämästäänkään ei osata huolehtia. Seksuaalisella riskikäyttäytymisellä tytöt saattoivat altistaa itsensä elämän mittaisille traumaile, koska heidän katsottiin olevan ymmärtämättömiä oman toiminnan vaikutuksista. Tyttöjä myös vastuutettiin siitä, että he muun muassa pukeutumiselle ja meikkaamalla herättivät seksuaalisia tunteuksia vertaisikäisissä normaalisti kehittyneissä miehissä ja että seksuaalinen vire nousi yksikössä ja että he tieteen tahtoen provosoivat vastakkaisen puolen seksuaalista käyttäytymistä. Hyötyseksin nähtiin estävän normaaleja parisuhteita tulevaisuudessa, koska ei voi olettaa, että oma kumppani ostaa jotain vastineeksi seksistä.

” Uhka on nimenomaan se, että he tieteen tahtoen provosoi seksuaalista käyttäytymistä ehkä vastakkaisessa sukupuolella. ”

” Ne jää niinku riippuvaiseks siitä toiminnasta...onkin se riski, että sä et kykene ehkä luomaan sellaista normaalia parisuhdetta, koska sun käsitys ja ymmärrys seksistä on niin vääristynyt. ”

” Eihän sun kumppani aina osta sulle jotakin, kun sä harrastat seksiä. ”

7.6 Normittaminen

Aineistossa oli nähtävissä normittamista tyttöjen pukeutumisen ja tietynlaisen seksuaalisen käyttäytymisen osalta. Pukeutumiseen liittyi normeja siitä, millaista on oikeanlainen pukeutuminen, missä tilanteissa ja minkä ikäisenä on sallittua pukeutua tietynlaiseen vaatetukseen. Tyttöjen kanssa saatettiin ottaa vaatetus puheeksi, koska oletettiin, että yleisohje siistiin pukeutumiseen on kaikkien tiedossa, mutta tytöillä pukeutuminen voi lähteä väärään suuntaan ja tietynlainen säädyllyisyys on hyvä pitää yllä.

” Kyllä me kaikki tietää mikä on semmonen yleisohje siihen, mikä on siistiä pukeutumista...että tytöillä voi lähteä väärään suuntaan. ”

” Paljastavat vaatteet on yleensä, kehoitetaan pukemaan vähän paremmin ettei se ole hyväksyttävää. ”

” Mennään esimerkiksi suihkuun pelkkä pyyheliina päällä ettei oo niinku sellaista tietynlaista häpyä. ”

Paljastavissa vaatteissa oleminen ja kulkeminen yksikössä ei ole sallittua ja sen katsottiin olevan epäkunnioittavaa muita kohtaan, vaikka kuitenkin ajateltiin, että yksikössä eletään kuin perheessä.

” Eletään kuin perheessä, pitäähän se olla se toisen kunnioittaminen myös, ettei ala pyöriin tässä nakuina pitkin yksikköä. ”

Mikäli yleisiin tiloihin tultiin esimerkiksi t-paidassa ja alushousuissa tai suihkuun mentiin pyyhe päälle, siihen puututtiin ja ohjeistettiin pukeutumaan peittävämmiin.

” Että tullaan alusvaatteilla yleisiin tiloihin, mikä ei tietenkään oo kovin suotavaa. ”

” Siinä pukeutumisessa, kun se menee yli, että tullaan pelkkä t-paita ja stringit päällä yleisissä tiloissa niin kyllähän siihen puututaan, että meepäs laittamaan vähä lisää vaatetta. ”

Aikuismaisten vaatteiden ja alusvaatteiden ostaminen liian nuorena koettiin ikään nähden sopimattomaksi. Poikien pukeutumisen ohjeistamiseen ei nähty tarvetta.

”Ostetaan tosi paljastavia vaatteita 14-vuotiaana, mitkä niinku on aikuisten vaatteita tyliin ja alusvaatteet sun muuta. ”

” Mä näkisin ettei oo ollut tarvetta. ”

Seksuaalisen käyttäytymisen osalta normittamista näkyi seurustelutavoissa. Seksuaalisuuden katsottiin olevan normaali ja ihana asia, josta tytöillä on oikeus nauttia ja seurustelua haluttiin tukea,

kunhan se pysyy normaalina eivätkä nuoret harrasta seksiä etenkin sijaishuollon yksikössä. Terveen itsetunnon omaava ja omasta hyvinvoinnistaan huolta pitävä tyttö osaa hallita seksuaalista toimintaansa. Suotavana pidettiin niin sanotun normaalin teini-ikäisen seurustelutapaa, jossa pidetään kumppania kädestä kiinni ja mahdollisesti halataan ja suudellaan esimerkiksi toisessa yksikössä asuvan pojan kanssa. Irrallisten seksisuhteiden sijaan seurustelusuhteiden katsottiin tuottavan positiivisia asioita sekä tytöille että pojille.

” Kannustetaan, kuitenkin seurustelu on aika tärkeää teini-ikäisessä ja on yksi rakentava tekijä, kun ne vain pysyy niin sanotusti normaalina ettei ne lähde kipuilemaan mihinkään muualle. ”

” Suurin osa hakee jotain seurustelusuhdetta...aika monessa tapauksessa saavat hyvää palautetta toisiltaan ja semmonen tukeva suhtautuminen toiseen, ne on ne missä ne saa positiivisia asioita. ”

Aineistossa tuli esiin seurustelusuhteen merkitys tyttöjen seksuaalisen toimijuuden kehittämisessä. Entinen epäsosiaalinen käyttäytymismalli voi muuttua hyvän poikaystävän kautta ja elämän rakkauden kohtaaminen tai seurustelusuhteen muodostaminen vaikuttaa toimijuuteen positiivisesti.

” Epäsosiaalinen malli mikä on ollut ennen ja löytyy hyvä poikaystävä semmonen, joka kohtelee sua hyvin niin ihan varmasti se toimijuus voi kehittyä paremmaksi. ”

” Tietenkin siinä, jos löytää elämänsä rakkauden niin kyllähän siinä rauhoittuu. ”

7.7 Näkyvät tytöt ja näkymättömät pojat

Aineistossa tuli esiin tyttöjen ja poikien seksuaalisen käyttäytymisen erilaisuus. Yleisesti koettiin, että tyttöjen seksuaalisuus oli näkyvämpää kuin poikien. Poikien seksuaalisuutta ei välttämättä edes huomaa, koska he eivät tuo sitä mitenkään aktiivisesti esiin eikä poikien pukeutumisen ohjaamiseen ole nähty tarvetta.

” Poikien seksuaalisuutta en välttämättä edes huomaa niinku minkäänlaisena käyttäytymisenä tai mitään. ”

” Emmä kyllä muista yhtään sellasta poikaa, joka olis tullut vastaan mikä olis ollut jollakin tavalla ainakaan ohjaajille näyttänyt mitenkään sellasta seksuaalista suuntautumista tai seksuaalista käytöstä mihinkään suuntaan. ”

” Ei pojat sillä tavalla tuo, niin silleen samalla tavalla ilmi sitä omaa seksuaalisuuttaan tai sitä mitä ehkä on tehnyt tuolla kaupungilla. ”

” En muista, että olisin kovin seksuaalisesti aktiivista poikaa nähnyt. ”

” Mulla nyt ei oo kokemusta yliseksuaalisista pojista. ”

Tyttöjen käyttäytymistä on kuvattu dramaattiseksi, jossa asiat pitää tuoda esille niin, että kaikki sijaishuollon yksikössä asuvat joutuvat osaksi asioiden käsittelyä. Tytöt ovat avoimempia seksuaalisista kokemuksistaan ja kertovat niistä vertaisilleen ja usein myös yksikön ohjaajille.

” Kuuluu siihen arkeen, kun ne puhuu niistä poikaystäväistä tai tyttöystävistä ja just voi olla niitä irtosuhteitakin. ”

” Ne kyllä niitä aika avoimesti tuo julki tässä...ovat niinku harrastaneet seksiä. ”

” Nii, toisethan kertoo ite oikeen rohkeesti ja reippaasti mitä on tehnyt siellä kaupungilla. ”

” Tyttöjen kanssa ehkä suorasukaisemmin voi puhua. ”

Pojat vastaavasti puhuvat kokemuksistaan pienessä piirissä, jossa kehutaan ja kerskutaan seksuaalisista saavutuksista. Poikien nähtiin kehittyvän hitaammin kuin tytöt, joita kuvattiin varhaiskypsiksi sekä nähtiin heidän olevan tunne-elämältään toisella tasolla kuin poikien.

” Enemmänkin ehkä sellasta, että keskenään puhutaan tai kerskutaan niillä mitä on tehnyt. ”

” Onhan se vähän näinkin, että pojilla kehitys voi olla vähän eri tahtiin menevää kuin tytöillä. ”

” Tytöthän on kuitenkin tunne-elämältään toisella tasolla kuin pojat. ”

Aineistossa tuotiin esille tyttöjen seksuaalisen käyttäytymisen hämmentävän erityisesti poikia, joiden oma seksuaalisuus ei ollut vielä edennyt samalle tasolle kuin osalla tytöistä. Näitä tuntemuksia pojat reflektoivat omaohjaajakeskusteluissa. Seurustelusuhteiden muodostumisessa tyttöjen nähtiin olevan aktiivisempi osapuoli ja tyttöjen kuvattiin haalivan poikaystäviä ja vaihtavan poikaystäviä kuin sukkaa.

” Toki parisuhteita muodostuu, mutta niissäkin mä väitän, että tyttö on kyllä aktiivisempi puoli. ”

” Hyvin irrallisen seksisuhteen hakeminen...mitään pysyvyyttä ei haluta rakentaa vaan se on, mennään niinku kaverista kaveriin. ”

” Tytöt on jotenkin aktiivisempia kaikkien niiden poikaystävien haalimisessa. ”

Poikien ajateltiin olevan hyvinkin otettuja, mikäli heille osoitautua jonkinlainen mahdollisuus seksuaaliseen kontaktiin vastakkaisen sukupuolen kanssa ja miehet nähtiin ylipäättään pelimiehinä, joille oli tärkeää kerätä kokemuksia. Vaikka poikien seksuaalisuuden kuvattiin olevan näkymätöntä eikä haastatteluaineistossa käynyt ilmi, että pojilla olisi yliseksuaalista käyttäytymistä, ei tarkoita sitä, etteivätkö he olisi seksuaalisesti aktiivisia. Pojat katsoivat netistä kaikkea mahdollista kuten pornoa ja aineistossa viitattiin masturbointiin.

” Pojissa näkyy sitten tää pornografinen vaikutelma ehkä enemmän, että ehkä mitä se seksi niinku on. ”

” Aluksihan ne tulee siellä jossakin Pornhubissa tai jossakin näitä viitteitä ja sitä kautta päästään jutteleen. ”

” Jonkun verran pojilla on masturbaatiota kyllä, koska ne on niin laiskoja siivoamaan niin ne jäljet kyllä sitten näkee. ”

Lisäksi poikien kerrottiin saavan esimerkiksi muutamaa tupakkaa vastaan seksuaalisia palveluita ja he saivat myös videoita ja kuvia tytöiltä.

” Sitten tietysti pojat saavat näitä videoita jostakin. ”

7.8 Tyttöjen seksuaalisuuden tukeminen

Tutkimushaastatteluissa selvitettiin tyttöjen seksuaalisuuden tukemiseen liittyviä elementtejä muun muassa kysymällä tyttöjen positiivisesta seksuaalisesta käyttäytymistä sijoituksen aikana ja millä tavoin positiivista käyttäytymistä tuetaan sinä aikana. Lisäksi tutkija oli kiinnostunut seksuaalisesta toimijuudesta ja sen muutoksista sijoituksen aikana sekä miten seksuaalisuuteen liittyviä asioita käsitellään sijaishuollon laitoksessa. Aineistosta käy ilmi, että seksuaalisuudesta puhuttiin sen olevan ihana ja normaali asia elämässä ja siitä on oikeus nauttia ja tyttöjen kanssa keskusteltiin myös riskeistä, joita voi olla päihteiden käytön takia, kun ymmärrys omista kehollisista rajoista hämärtyy. Seurustelua pääsääntöisesti tuettiin tietyn ehdoin ja nuorilla saattoi olla toimiviakin seurustelusuhteita. Ehkäisyyn liittyvät asiat olivat esillä omaohjaajakeskusteluissa ja joissakin yksiköissä oli saatavilla kondomeja ainakin pojille. Tyttöillä oli ehkäisypillerit joko sijaishuoltoyksikköön tullessa tai sitten ehkäisypillerit tai ehkäisykapseli hankittiin sijoituksen aikana. Tytöt eivät aina kuitenkaan olleet halukkaita käyttämään ehkäisyä.

” Kyllähän pojille tuodaan ensimmäisenä ehkäisyvälineet näyttille. ”

” On toisia, joille joudutaan asiaa perustelevaan aika pitkään ennen kuin suostuvat edes aloittamaan. ”

” Monesti, kun näistä seksiasioista puhutaan, niin käy ilmi, ettei ainakaan ehkäisystä oo huolehdittu millään tavalla...kannustetaan tietenkin käyttämään ehkäisyä. ”

Keskustelu tyttöjen kanssa oli pääasiallinen menetelmä seksuaalisuuden tukemisessa ja joissakin yksiköissä käytettiin lomakkeita tukena keskusteluille. Useimmiten omaohjaajat keskustelivat omien tyttönuortensa kanssa joko tyttöjen omasta aloitteesta tai työntekijän asian puheeksi ottaen. Keskustelutilanteiden onnistumiseen vaikutti muun muassa se, onko nuori vastaanottavainen juuri sillä hetkellä ja asioista rehellisesti puhuminen. Omaohjaaja keskustelut näyttäytyivät henkilökohtaisina ja tyttöjen kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista keskusteli useimmiten naisohjaaja. Niissä tilanteissa, jotka vaativat välitöntä huomiota, vuorossa oleva henkilökunta oli vastuussa asioiden käsittelystä sukupuolesta riippumatta. Keskusteluissa puhuttiin ehkäisystä esimerkiksi, kun sitä ei ollut käytetty seksiä harrastaessa ja tytön piti päästä sukupuolitautilaistesteihin tai kun ehkäisy piti hankkia tai oikean ehkäisymenetelmän pohtimisessa tarvittiin tukea.

” Jutellaan näistä niinku joo positiiviseen sävyyn. ”

” Aikuinenkin on sen verran ajan hermolla, että se pystyy aistimaan sen tilanteen, että milloin nuori on vastaanotto auki ja milloinkaan semmoseen keskusteluun voidaan edes lähteä. ”

” Ns. henkilökohtaiset niinku tungettelevat kysymykset niin sanotusti pyritään tietenkin omaohjaajan...tuntee nuorensa. ”

” Kyllä se on se sairaanhoitajanainen kaikista parhain siihen selittää tän tilanteen. ”

” Että pitäisi hommata e-pillereitä tai että pitäisi niinku, että miten ehkäisy hoidetaan tai miltä tuntuu, jos on sukupuolitauti. ”

Keskustelut olivat myös valistusta ja ohjaamista esimerkiksi laista ja suojaikärajoista, kun suojaikärajan molemmiin puolin olevat nuoret seurustelevat keskenään sekä suostumuksellisuudesta ja tytön oikeudesta päättää omasta kehostaan.

” Realisoit nuorisolle mikä on suojaikäraja, että seurusteluhan me ei voida estää, mutta mitään seksuaalista kanssakäymistä ei saa olla. ”

” Semmosista niinku oikeudesta omaan kehoon ja oikeudesta päättää omasta kehosta ja siitä, että mihin täytyy suostua ja mihin ei...mihinkään ei lähtökohdin pidä suostua. ”

Joissakin yksiköissä oli pidetty seksuaalisuuteen liittyviä teemapäiviä, jolloin paikalla on ollut asiantuntija kertomassa nuorille asioista.

” Sit tavallaan meillä on aina tällaisia tempauksia vähintään kerran vuodessa, että on niinku joku seksuaaliterapeutti tai joku muu joka on esittämässä jotain. ”

Seksuaalisen toimijuuden katsottiin olevan kykyä hallita seksuaalisia impulsseja ja jota päihteiden käyttö heikentää. Osalla tytöistä ei ole valmiuksia kieltää seksuaalisten tekojen tapahtumista heille itselleen tai heillä ei ole kykyä asettaa rajoja tai sanoa ei, ja he saattavat ajatella, että näin kuuluu toimia seurustelusuhteissakin. Tytöillä olevat diagnoosit ja kaveripiirin vaikutus saattaa vaikuttaa omaan päätöksentekoon ja joidenkin tyttöjen katsottiin olevan täysin impulssiensa vietävissä. Seksuaaliseen toimijuuteen liitettiin vahva itsetunto ja sitä kautta kyky tehdä itsenäisiä päätöksiä.

” Eihän siellä ole suurimmalla osalla valmiuksia kieltää, koska se on, koetaan kuitenkin, että joutuu jostakin syystä tekemään jotain. ”

” Ei pysty asettaan rajoja tai mielletään, että munhan piti tehdä näin tai niinku tää vaan on niinku tällasta, että mä suostun. ”

” Kun joku kerrankaan katsoo vähän ihailevasti päälle, he ovat valmiita lähes tulkoon mihin vaan. ”

” Joillakin on itsetunto parempi ja silloin he myös ovat enemmän osallisia siihen omaan päätöksen tekoonsa. ”

Seksuaalisen toimijuuden katsottiin voivan muuttua laitossijoituksen aikana nuoren voinnin kohenemisen ja saadun arvostuksen myötä ja silloin kun nuori ei kokenut sijoitusta rangaistuksena ja hänen kanssaan voitiin työskennellä. Aineistossa tuli esiin rauhoittumisen näkökulma ja seurustelusuhteiden normalisoituminen ja ikä, jonka myötä seksuaalisessa toimijuudessa tapahtuu muutosta.

Seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä sijaishuollon laitoksissa koettiin olevan liian vähän ja niitä toivottiin voivan käsitellä laajemmin myös seksuaalivähemmistöjä huomioiden. Joiltakin osin koettiin, että tietämys työntekijänä seksuaalivähemmistöistä ja uusista seksuaalisuuteen liittyvistä käsitteistä ja sukupuolista oli puutteellista, kun taas nuoret itse olivat hyvin tietoisia asioista ja opettavat työntekijöitä.

” Varmaan enemmän ja enemmän, mä mietin seksuaalisuuteen liittyviä asioita, jos sen ottaa vielä laajemmin. ”

” Kaikkia uusia käsitteitä ja on niin monia erilaisuuksia ja sukupuolia. ”

” Ainakin joittenkin työntekijöiden tuntemus ja tietämys asiasta on puutteellista. ”

Aineistossa tuli esiin seksuaalisten asioiden käsittelyn olevan ammatillisesti haastavaa, koska sen katsottiin olevan riippuvainen myös siitä, kuinka hyvin työntekijä oli tasapainossa oman seksuaalisuutensa kanssa ja kuinka luontevaa näistä asioista keskustelu nuorten kanssa on sekä minkälainen hänen asenteensa oli seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

” Se on myös ammatillinen haaste niinku kuinka sinut ja sujut työntekijä on oman seksuaalisuutensa kanssa. ”

Aineistosta ilmeni, etteivät sijaishuollon yksiköiden työntekijät olleet saaneet työssään koulutusta nuorten seksuaalisuuteen liittyvistä asioista vaan perustiedot seksuaalisuudesta oli saatu osana tutkintoon johtavaa koulutusta sen mukaisesti kuin ne koulutusohjelmaan ovat kuuluneet. Muutama työntekijä oli tehnyt oman oppinnäytetyönsä joltakin seksuaalisuuden osa-alueelta.

” Ei oo ollut mitään koulutusta tai tämmöstä nuorten seksuaalisuudesta. ”

” Me ei kyllä olla saatu työnantajalta siihen semmosta koulutusta. ”

Työntekijöiden toiveena oli, että seksuaalisuuteen liittyvistä asioista pitäisi puhua enemmän ja normalisoida siitä puhumista työntekijän näkökulmasta. Sijaishuoltoon toivottiin työkaluja seksuaalisuuden puheeksi ottamiseksi ja mitä asioita olisi hyvä käydä läpi nuorten kanssa ja miten niitä otetaan puheeksi. Koettiin myös, että seksuaalisuudesta olisi pitänyt keskustella lastensuojelussa jo aikaisemmin, koska nuorten seksuaalisuus herää varhemmin kuin ennen.

” Niinku semmonen työkalu lisää ja myöskin sitten ehkä helpottaisi niitä tilanteita, missä sitten joutuu tämmösiä keskusteluja käydä. ”

” Niistä asioista pitäisi puhua enemmän, tavallaan normalisointia sen asian ympärillä. ”

”Ttässä aihealueessa ollaan aika myöhässä, että niinku tämmöset asiat ois pitänyt tulla esille tänne arjen työhön jo paljon aikaisemmin. ”

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu -tutkielman tehtävä oli tutkia millaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä työntekijät kohtaavat sijaishuollossa. Tutkimuskysymykseen lähdettiin hakemaan vastauksia haastatteleamalla sijaishuoltoyksiköiden henkilökuntaa teemahaastattelua käyttäen. Haastatteluja tehtiin kahdeksan ja jokainen haastateltava oli eri sijaishuollon yksiköstä, koska tarkoituksena ei ollut tutkia vain yhden sijaishuoltoyksikön toimintaa ja työntekijöiden näkemyksiä, vaan tavoitteena oli saada esille monipuolisesti, millaisia ilmiöitä tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy ja ovatko ne samanlaisia ja toistuvia sijaishuollon kontekstissa. Haastatteluaineisto analysoitiin temaattisella analyysillä, jolla tekstistä tavoitettiin tärkeitä teemoja ja joista muodostuivat tutkimustulokset.

Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvät ilmiöt sijaishuollossa näyttävät tutkimustulosten mukaan melko negatiivisena. Aineistossa tuli korostuneesti esiin yliseksuaalisuuden määrittelyä, joka ei koskenut kuitenkaan kaikkia tyttöjä vaan osaa eli niitä tyttöjä, joiden käyttäytymisessä oli työntekijöiden mukaan yliseksuaalisuuteen viittavia piirteitä. Näitä kuvattiin olevan provokatiivinen pukeutuminen ja käytös, jolla pyrittiin vaikuttamaan miessukupuoleen sekä päihteiden käyttö ja sen seurauksena erilaiset tilanteet, joissa tytöt vaarantuivat seksuaaliselle hyväksikäytölle ja myös tyttöjen oma tarkoituksen mukainen toiminta seksuaalisuuttaan välineenä käyttäen. Tämän tyyppisellä käyttäytymisellä nähtiin olevan myös suuri vaikutus yksikön arkeen. Yliseksuaalisiksi määriteltyjä tyttöjä ohjattiin pukeutumaan toisin, koska se ei ole soveliasta ja se voi herättää seksuaalisia tunteita vastakkaisessa sukupuoleessa.

Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy uhkaa usealla eri tavalla. Tyttöjen provokatiivinen pukeutuminen ja käyttäytyminen voi luoda yksikköön seksuaalisesti latautuneen ilmapiirin sekä provosoida seksuaalista käyttäytymistä miessukupuoleen ja se voi johtaa siihen, että nuoret pyrkivät intiimiin yhteyteen toistensa kanssa. Sijaishuollon yksiköissä pyritään estämään nuorten liian läheiset suhteet muun muassa sillä, että ovet eivät saa olla suljettuina ja henkilökunta joutuu vahtimaan nuoria. Tyttöihin kohdistuu uhkaa ulkopuolelta esimerkiksi sosiaalisen median eri sovellusten kautta. Tyttöjen kerrottiin ottavan kuvia ja videoita vähissä vaatteissa ja tietynlaisilla ilmeillä ja näitä laitettiin Instagramiin tai Tiktokiin ja tytöillä saattoi olla profiili myös Tinderin treffisovelluksessa. Tytöiltä saatettiin pyytää tai ostaa vähäpukeisia kuvia, joita kutsuttiin nimellä herutuskuviksi. Uhka liittyy siihen, että videoita ja kuvia voidaan jakaa muille henkilöille ja että tytöt vaarantuvat aikuisten

miesten yhteydenotoille ja mahdollisesti seksuaalisille pyrkimyksille. Sosiaalisen median kautta tytöille lähetettiin kuvia miesten sukupuolielimistä.

Sosiaalisen media näyttäytyi myös tyttöjen päihteiden ja hatkapaikkojen hankkimisen mahdollistajana. Tyttöjen päihteidenkäyttö saattoi johtaa siihen, ettei heidän kehonsa määräämisvalta ollut enää heidän omissa käsissään, jonka vuoksi he saattoivat ajautua seksuaaliseen kontaktiin miessukupuolen kanssa ja altistuivat seksuaaliselle hyväksikäytölle. Uhkana voidaan nähdä myös tyttöjen vastuuttoman käyttäytymisen seuraukset. Erinäiset ja vaihtuvat seksikumppanit voivat aiheuttaa tytöissä katumusta ja lisätä mielenterveysriskiä tulevaisuudessa.

Tyttöjen seksuaalisuus näyttäytyy tutkimustulosten mukaan välineeltä, jolla pystyy hankkimaan aineellisia asioita kuten erilaisia päihteitä ja paikkoja, joissa voi olla, kun on karattu laitoksesta ja aineettomia asioita kuten myös turvaa, intiimiyttä ja läheisyyttä silloin, kun sitä vaille on jääty varhaisessa lapsuudessa. Oman seksuaalisuuden käyttämistä välineenä pidettiin tulevaisuuden parisuhteiden muodostamista heikentävänä tekijänä, mikäli odotuksena seksistä on erilaisten asioiden saaminen vastineeksi intiimistä kanssakäymisestä. Huomionarvoista on myös se, että tytöt eivät itse välttämättä ymmärtäneet käyttävänsä seksuaalisuuttaan hyötytarkoituksessa tai sitä saatettiin pitää mitättömänä asiana. Rikosoikeudellisesta (RL 39/1889) näkökulmasta katsottuna rikoksen tunnusmerkistö täyttyy silloin, kun aikuinen henkilö lupaa jotain tai antaa korvauksen alaikäiselle henkilölle seksuaalisista teoista, joten seksuaalisten palveluiden antaminen ei ole vähäpätöinen asia. Lisäksi niissä tilanteissa, joissa nuoret ovat hatkassa ja viettävät aikaa asunnoissa aikuisten henkilöiden seurassa päihtyneenä tai selvinpäin, riskit seksuaalirikosten tapahtumiselle kasvaa.

Tyttöjen ja poikien seksuaalisuus näyttäytyi yksiköissä eri tavalla työntekijöiden puheessa. Tyttöjä kuvattiin dramaattisiksi ja he ilmensivät omaa seksuaalisuuttaan pukeutumisellaan ja puheissaan vertaisten kanssa ja he olivat melko avoimia puhuessaan seksuaalisuuteen liittyvistä kokemuksistaan ja sattumuksista työntekijöille. Työntekijät kokivat myös, että tyttöjen kanssa voi puhua suorasukaisemmin kuin poikien. Pojat nähtiin olevan tunne-elämältään eri tasolla ja he kehittyivät hitaammin kuin tytöt, joita taas kuvattiin varhaiskypsiksi. Nurmen ym. (2014) mukaan nuoren fysiologiset muutokset vaikuttavat nuoren omiin käsityksiin itsestään ja minäkuvassa tapahtuu muutosta. Puberteetti reflektoituu siihen, miten muut ihmiset nuoren näkevät ja reagoivat ja varhain ja myöhään murrosikään tulleet tytöt ja myös pojat voivat saada erilaista kohtelua vanhemmilta vastakkaisen sukupuolen edustajilta. (Nurmi ym. 2014, 146.) Huomionarvoista on pohtia sitä, että kohdataanko varhaiskypsiä tyttöjä sillä oletuksella, että heidän kognitiiviset taitonsa ja kyvyt ovat

sellaiset, että heidän oletetaan pystyvän keskustelemaan sekä kantamaan vastuuta kuten aikuinen. Tutkimustulosten mukaan poikien osalta ei sen kaltaista vaatimusta ole nähtävissä, koska poikien seksuaalisuutta ei havaittu tai se oli erilaista kuin tyttöjen. Kuitenkin pojat katsoivat pornoa ja saivat videoita ja kuvia tytöiltä sekä olivat seurustelusuhteissa.

Tutkimustuloksissa näkyi normittamista pukeutumisen ja käyttäytymisen sekä seurustelusuhteiden osalta. Tyttöjen pukeutuminen koettiin provosoivaksi ja sitä pyrittiin muuttamaan säädyllisemmäksi. Seurustelun katsottiin kuuluvan teini-ikään, mutta irrallisten seksisuhteiden sijasta vakaat seurustelusuhteet nähtiin olevan turvaa tuottavia, ja jotka voivat vaikuttaa tytön toimijuuteen positiivisesti. Deborah Tolman (1994) on tutkinut tyttöjen kokemuksia seksuaalisista haluista. Tyttöjen seksuaalinen halu voi johtaa heidät ongelmiin kuten huonon maineen saaminen, raskaus, väkivalta seurustelusuhteessa, sukupuolitaudit ja säätelemällä kehoaan ja hillitsemällä omia seksuaalisia toiveitaan he voivat pysyä fyysisesti, sosiaalisesti ja emotionaalisesti turvassa. (Tolman 1994, 330, 339.) Tämän tutkimuksessa aineistossa ilmeni, että tyttöjen seksuaalisuutta tuettiin raskauden ehkäisyn ja sukupuolitautilien välttämisen näkökulmasta. Seurustelua tuettiin, mutta liiallista intiimiyttä ei. Tyttöjen kanssa keskusteltiin oman kehon rajoista ja mihin voi suostua ja mihin ei. Keskustelua käytiin myös riskeistä, joita voi olla etenkin päihteitä käyttäneenä. Tutkimuksessa ei ilmene, että tyttöjen kanssa keskusteltaisiin heidän seksuaalisuudestaan positiivisena ja iloa tuottava asiana vaan suojautumisen näkökulmasta. Tämä voi johtaa tyttöjen kehojen ja käyttäytymisen sääntelyyn sekä vähentää heidän seksuaalista toimijuuttansa ja sen kehittymistä.

Sijaishuollossa työskentelevien työntekijöiden mukaan nuorten seksuaalisuuteen liittyvistä asioista pitäisi puhua enemmän, etenkin seksuaalivähemmistöistä ja seksuaalisuuden eri käsitteistä sekä sukupuolista. Nuoret itse olivat työntekijöiden mukaan hyvin perillä näistä asioista. Lisää tietoa kaivattiin siihen, missä tilanteissa ja miten ottaa puheeksi nuoren kanssa seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Haastatelluista työntekijöistä kukaan ei ollut työnsä puolesta saanut koulutusta nuorten seksuaalisuuteen liittyen ja oman työskentelyn pohjana oli tutkinnon kautta saadut perustiedot sekä elämäkokemus. Kuitenkin tuotiin esille sitä, että seksuaalisten asioiden käsittely on ammatillisesti haastavaa, koska sen katsottiin olevan riippuvainen myös siitä, kuinka hyvin työntekijä oli tasapainossa oman seksuaalisuutensa kanssa ja kuinka luontevaa näistä asioista keskustelu nuorten kanssa on sekä minkälainen hänen asenteensa oli seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Tutkimustuloksissa on yhtäläisyyksiä Överlienin (2003) omassa tutkimuksessaan havaitsemisissa asioissa tyttöjen seksuaalisuudesta nuorisokotiympäristössä. Överlien toteaa, että tyttöjen

seksuaalisen toimijuuden kieltäminen mahdollistaa tyttöjen seksuaalisuuden muokkaamisen uusien normien ja käyttäytymismallien avulla. Romanttiset ja seksuaaliset suhteet olivat kiellettyjä ja miessukupuoli nähtiin vaarallisena. Tämän tutkielman tuloksissa myös tyttöjen seksuaaliset suhteet katsottiin sopimattomiksi, tosin seurustelu oli sallittua ja siihen kannustettiin. Tyttöjä ja sijaishuollon yksikön nuoria valvottiin, jotta sopimattomuuksia ei pääsisi tapahtumaan ja sen vuoksi nuorten huoneiden ovien tuli olla auki. Överlienin tutkimuksessa tytöt toivat esiin, että peittämällä kehonsa he voivat välttää tulemasta hyväksikäytetyksi. Tämän tutkimuksen tuloksissa on havaittavissa samaa, mutta siitä näkökulmasta, että henkilökunta haluaa suojella tyttöjä joutumasta tilanteisiin, joissa hyväksikäyttöä tapahtuu ja etenkin päihteillä on siinä suuri merkitys. Tytöt, joiden katsottiin olevan yliseksuaalisia ja joilla oli päihteiden käyttämistä, olivat riskissä joutua seksuaalisen väkivallan kohteiksi. Kuitenkin myös ne tytöt, jotka pukeutuivat provosoivasti ja ottivat itsestään kuvia sosiaaliseen mediaan, olivat riskissä kohdata potentiaalisia seksuaalisia uhkia. Poikien seksuaalisuus nähtiin olemattomana ja jollain tapaa hämmentävää on se, ettei haastatteluissa tullut esille millä tavalla pojat ovat sosiaalisessa mediassa esille. Poikien kerrottiin saavan kuvia ja että he saivat seksuaalisia palveluja tupakkaakin vastaan, mutta miten näihin tilanteisiin oli päädytty ja millä tavalla pojat olivat itse aloitteellisia näissä tilanteissa.

Nykyinen yhteiskunta seksualisoi tyttöjen ja naisten kehoja. Aapolan (2001, 39–40) mukaan tyttöjen ja poikien kehoilla on erilaiset kulttuuriset tulkinnat ja se vaikuttaa muun muassa siihen miten nuoret murrosiän tuomiin kehollisiin muutoksiin suhtautuvat. Tyttöjen keho joutuu seksualisoinnin kohteeksi, jota miehet voivat kommentoida. Sen vuoksi tytöt joutuvat miettimään ulkonäköään ja pukeutumistaan sekä sitä miltä he näyttävät muiden silmissä. Tytöt joutuvat tasapainoilemaan oikeanlaisen fyysisen viehättyvyyden rajalla, jotteivät he saa arveluttavaa mainetta.

Tämän tutkimuksen tuloksissa on nähtävissä, että sijaishuollon kontekstissa tytöt nähdään seksualisoituina verrattuna poikiin, joilla seksuaalisuutta ei ole. Tyttöjen seksualisointi johtaa tyttöjen rajoittamiseen suojelun nimissä ja tyttöjen pukeutumiseen ja käyttäytymiseen pyritään puuttamaan ohjaamalla heitä toimimaan eri tavalla. Tyttöjen toimijuuden katsottiin kohentuvan, kun heillä on seurustelusuhde. Aapolan mukaan tyttö voi todistaa olevansa kehittymässä oikealla lailla naiseksi, kun hän seurustelee (Aapola 2001, 41). Sijaishuollossa asuvilla tytöillä saattoi olla irrallisia seksisuhteita ja vaihtuvia poikaystäviä ja he saattoivat myydä kehoaan tai tarjota seksuaalisia palveluja hyödykkeitä vastaan. Kyseinen käyttäytyminen haastaa perinteistä naiseuden kuvaa ja asettaa työntekijät siihen asemaan, jossa heidän tehtävänään palauttaa tyttöjä normaaliin. Mielestäni tutkimuksen tulosten perusteella on nähtävissä kaksi erilaista tasoa. Tällä tarkoitan sitä, että on

nuorten seksuaalisen käyttäytymisen erilaisia tapoja ja sitten seksuaalisen väkivallan tilanteet ja nämä pitää erottaa toisistaan. Sijaishuollon kontekstissa tyttöjen seksuaalisen käyttäytymisen tavat heijastelevat samaa mitä yhteiskunnassa on ja millaisia muutoksia siinä on tapahtunut kuten erilaisten kuvien ja videoiden ottaminen ja niiden lähettäminen esimerkiksi vastakkaisella sukupuolella. Se itsessään ei ole ongelmallista tai haitallista, vaan ongelma tulee siitä, mikäli vastaanottaja ei osaa käyttäytyä vastuullisesti saamansa materiaalin osalta. Tosin tässäkin vastuu on tytöillä kuten Överlien tutkimuksessaan havaitsi, että tytöt joutuvat tekemään viisaita valintoja muun muassa seksikumppanin valinnasta, jotta oma maine ei joudu kärsimään. Överlienien mukaan tytöt joutuvat ottamaan vastuuta miesten seksuaalisuudesta, jota miehet eivät kykene kontrolloimaan. Tämä on hyvin todellista niissä tilanteissa, joissa sijaishuollossa olevat tytöt ovat joutuneet seksuaalisen väkivallan kohteiksi silloin kun he ovat karkumatkalla yöpyneet asunnoissa, joissa on aikuisia henkilöitä ja heille on vastuuttomasti tarjottu päihkeitä.

Tämä tutkimus on otokseltaan pieni, vain kahdeksan haastattelua. Tutkimusaihe otettiin organisaatioissa hyvin vastaan ja haastateltavat henkilöt löytyivät nopeasti ja haastattelujen jälkeen tuli tunne siitä, että aihetta pidettiin tärkeänä lastensuojelun sijaishuollossa. Näkisin, että tutkimustulosten perusteella sijaishuollon kontekstissa tehtävää tutkimusta nuorten seksuaalisuudesta olisi syytä syventää. Poikien seksuaalisuus jää hyvin kapea-alaiseksi ja se jättää miettimään, että mistä syystä näin on. Tosin tutkimuksen fokus on ollut tyttöjen seksuaalisuus ja siihen liittyvät ilmiöt, mutta poikien näkymätön seksuaalisuus vaatii sen tutkimista tarkemmin. Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvistä ilmiöistä hyötyseksi ja vastikkeellinen seksi ovat ilmiöinä sellaisia, joita pitäisi tutkia, koska vastikkeellisen seksin käsitteeseen liittyy selkeästi kielteisiä ominaisuuksia ja toimijuuden puuttumista. Sijaishuollossa olevien tyttöjen kokemasta seksuaalisesta väkivallasta tarvitaan lisää tutkittua tietoa, jotta ilmiön juurisyihin päästäisiin ja mitä ovat ne keinot ja toimenpiteet, joilla seksuaalisen väkivallan tapahtumista voidaan estää.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2007) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltonen, Sanna (2017) Grin and bear it! Downplaying sexual harassment as part of Nordic girlhood. Teoksessa Bodil Formark & Heta Mulari & Myry Voipio Nordic girlhood: New Perspectives and Outlooks. Springer International Publishing AG.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=5100562> Viitattu 8.4.2022.

Aapola, Sinikka (2002) Exploring dimensions of age in young people`s lives: a discourse analytical approach. *Time & Society* 11 (2–3), 295–314.

Aapola, Sinikka (2001) “Liian varhaisen” ruumiillisen kehityksen ongelma. Teoksessa Anne Puuronen & Raili Välimaa (toim.) Nuori ruumis. Helsinki: Gaudeamus, 30–44.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77–101.

Boislarid-Pepin, Marie-Aude & Zimmer-Gembeck, Melanie J. (2012) Adolescent sexual behaviour: Current knowledge, challenges and implications for research and policy. Teoksessa Petersen, Nicholas E. & Campbell, Whitney (ed.) *Handbook of sexuality: Perspectives, issues and role in society*. New York: Nova Science Publishers, 153 - 168. [Handbook on Sexuality : Perspectives, Issues and Role in Society: EBSCOhost \(tuni.fi\)](#). Viitattu 11.3.2021.

Bryman, Alan (2012) *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.

Diamond, Milton (2002) Sex and gender are different: Sexual identity and gender identity are different. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 7(3), 320–334.

Dixon-Mueller, Ruth (2008) How young is “too young”? Comparative perspectives on adolescent sexual, marital and reproductive transitions. *Studies in Family Planning* 39(4), 247–262.

Eriksson, Pia & Korhonen, Päivi (2022) Kiitos, kun pidätte huolta, että asiat olisi minulla hyvin. Raportti 3/2022. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-851-4> Viitattu 8.4.2022.

Emond, Ruth (2014) Longing to belong: children in residential care and their experiences with peer relationships at school and in the children`s home. *Child & Family Social Work* 19(2), 194–202.

Enroos, Rosi (2016) Lapsen tulo julkiseen kotiin. Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 224–260.

- Epstein, Marina & Bailey, Jennifer A & Manhart, Lisa & Hill, Karl G & Hawkins, J David (2014) Sexual risk behavior in young adulthood: Broadening the scope beyond early sexual initiation. *The Journal of Sex Research* 51(7), 721–730.
- Fetterolf, Janell C & Sanchez, Diana T (2015) The costs and benefits of perceived sexual agency for men and women. *Archives of Sexual Behavior* 44(4), 961–970.
- Giordano, Peggy C. (2003) Relationships in adolescence. *Annual Review of Sociology* 29(1), 257–281.
- Greydanus, Donald E. & Pratt, Helen D. & Merrick, Joav (2016) Sexuality on childhood and adolescence. Teoksessa Jav Merrick & Donald E. Greydanus (Edit) *Sexuality: Some international aspects*. New York: Nova, 1 – 31. <https://web-a-ebshost.com.libproxy.tuni.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTIyNjE5NF9fQU41?sid=fb4fac0a-37e0-4d16-8185-69dad7b88ce2@sessionmgr4008&vid=0&format=EB&rid=1> Viitattu 16.3.2021.
- Grower, Petal & Ward, Monique L (2018) Examining the unique contribution of body appreciation to heterosexual women`s sexual agency. *Body Image* 27, 138–147.
- Harju, Sanni (2014) Seksuaalikasvatuksen järjestäminen nuorisoiäisten päivystysosastoilla. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402142331>. Viitattu 20.8.2021.
- Hayward, Chris (toim.) (2003) *Gender differences at puberty*. New York: Cambridge University Press. https://web.b.eshost.com/ehost/ebookviewer/ebook?sid=dd731eac-54d1-4ec9-b00d-fcee979a6fbb%40pdc-v-sessmgr03&ppid=pp_1&vid=0&format=EB. Viitattu 15.3.2021.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, Sanni (2018) Nuorten seksuaalinen toimijuus lastensuojelun jälkihuollon työntekijöiden puheessa. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201805292116> Viitattu 2.9.2021.
- Ikonen, Riikka & Erikson, Pia & Heino, Tarja (2020) Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. *Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, työpaperi 35/2020*. [Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset - Kouluterveyskyselyn tuloksia \(julkari.fi\)](https://www.kouluterveyskysely.fi/julkari) Viitattu 19.8.2021.
- Kitzinger, Jenny (1995) I`m sexually attractive but I`m powerful: young women negotiating sexual reputation. *Women`s Studies International Forum* 18(2), 187–196.
- Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(6), 599–620. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012121110277> Viitattu 2.9.2021.

- Knutagård, Hans (2016) *Sexualitet och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Kontula, Osmo (2008) *Halu & intohimo. Tietoa suomalaisesta seksistä*. Helsinki: Otava.
- Laakso, Riitta (2009) *Arjen rutiinit ja yllätykset. Etnografia lastenkotityössä*. Acta Universitatis Tamperensis 1444. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 28.10.2021.
- Laakso, Riitta (2016) *Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä*. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 157–187.
- Laakso, Riitta (2019) ”Ne näki musta”. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Raportti 1/2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [THL Word Template \(julkari.fi\)](#) Viitattu 29.1.2021.
- Lastensuojelulaki 417/2007 Finlex. [Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 17.3.2021.
- Lastensuojelu 2020. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. [Lastensuojelu - THL](#). Viitattu 19.8.2021.
- Leppälahti, Suvi & Heikinheimo, Oskari & Kalliala, Ilkka & Santalahti, Päivi & Gissler, Mika (2016) *Is underage abortion associated with adverse outcomes in early adulthood? A longitudinal birth cohort study up to 25 years of age*. Human Reproduction 31(9), 2142–2149.
- Luomanen, Jari & Nikander, Pirjo (2017) *Haavoittuvat haastateltavat?* Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Luster, Tom & Small, Stephen A (1994) *Adolescent sexual activity: An ecological, risk-factor approach*. Journal of Marriage and Family 56(1).
- Maaailman terveysjärjestön (WHO) ja Euroopan aluetoimisto BZgA. *Seksuaalikasvatuksen trendit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 25.2.2021.
- Mason, Jennifer (1996) *Qualitative researching*. London:SAGE.
- Metsämuuronen, Jari (2003) *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus.
- Mottier, Veronique (2008) *Sexuality: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Nottelmann, Editha D. & Inoff-Germain, Gale & Susman, Elizabeth J. & Chrousos, George P. (1990) *Hormones and behavior at puberty*. Teoksessa John Bancroft & June Machover Reinisch (toim.) *Adolescence and puberty*. New York, Oxford University press, 88–123. [Adolescence and Puberty: EBSCOhost \(tuni.fi\)](#) Viitattu 10.3.2021.

Nowell, Lorelli, S. & Norris, Jill, M. & White, Deborah, E. & Moules, Nancy J. (2017) Thematic analysis striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods* 16(1), 1–13.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2014) *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

O'Donnell, Lydia & O'Donnell, Carl R & Stueve, Ann (2001) Early sexual initiation and subsequent risks among urban minority youth: The reach for health study. *Family Planning Perspectives* 33(6), 268–275.

Ollus, Natalia & Tanskanen, Maiju & Honkatukia, Päivi & Kainulainen, Heini (2019) Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa Mia Teräsaho & Johanna Närvi (toim.) *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyyssejä tasa-arvobarometristä 2017*. Helsinki: THL, 32–56.

[URN ISBN 978-952-343-314-4.pdf \(julkari.fi\)](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-314-4) Viitattu 27.9.2021.

Paglia, Angela & Room, Robin (1998) How unthinkable and at what age?: Adult opinions about the “social clock” for contested behaviour by teenagers. *Journal of Youth Studies* 1(3), 295–314.

Pekkarinen, Elina (2017) Koulukoti muutoksessa. Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisu nro 187. [koulukoti muutoksessa.pdf \(nuorisotutkimusseura.fi\)](https://nuorisotutkimusseura.fi/koulukoti_muutoksessa.pdf) Viitattu 24.9.2021.

Piispa, Minna & Honkatukia, Päivi (2008) Nuoret naiset ja polarisoiva seksuaalinen väkivalta. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot - vuosikirja 2008*. Helsinki: Stakes, 105–115.

Pollack, Linda (2008) Sexual agency in women: Beyond romance. Teoksessa Roger Frie (toim.) *Psychological agency: Theory, practice and culture*. MIT Press, 201–222.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=3338962>. Viitattu 28.4.2021.

Polsdorfer J.Ricker & Frey Rebecca J. (2020) (toim.) Puberty. *The Gale Encyclopedia of medicine*. Gale. [https://go-gale-com.libproxy.tuni.fi/ps/retrieve.do?resultListType=RELATED_DOCUMENT&userGroupName=tampere&inPS=true&contentSegment=9780028666570&prodId=GVRL&isETOC=true&docId=GAL E\[CX7986601563](https://go-gale-com.libproxy.tuni.fi/ps/retrieve.do?resultListType=RELATED_DOCUMENT&userGroupName=tampere&inPS=true&contentSegment=9780028666570&prodId=GVRL&isETOC=true&docId=GAL E[CX7986601563). Viitattu 3.3.2021.

Pösö, Tarja (2004) Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Anna-Maija Puonti & Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Jyväskylä: Tammi, 202–213.

Pösö, Tarja & Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta (2015) Time in Care: the very first month. *Families, Relationships and Societies* 1(7), 89–101.

Rantamaa, Paula (2001) Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino.

Rantoja, Katja (2021) Nuorisokotiin sijoitettujen nuorten seksuaalinen tukeminen. Nuorista huolehtivien sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten näkökulmasta. Hämeen ammattikorkeakoulu. [Julkaisupohja \(theseus.fi\)](https://theseus.fi/julkaisupohja). Viitattu 20.8.2021.

Rikoslaki (39/1889) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20> Viitattu 18.3.2021.

Räty, Tapio (2015) Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Edita.

Räty, Tapio (2007) Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Saariluoma, Lotta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia & Utriainen, Siiri (2021) Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset ja päihteiden käyttö. Tutkimuksesta tiiviisti 73/2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-782-1> Viitattu 8.4.2022

Saastamoinen, Kati (2010) Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salazar, Laura F & Bradley, Erin L P & Younge, Sinead N & Daluga, Nichole A & Crosby, Richard A & Lang, Delia L & DiClemente, Ralph J (2010) Applying ecological perspectives to adolescent sexual health in the United States: rhetoric or reality? Health Education Research 25(4), 552–562.

Santelli, John S & Kaiser, Javaid & Hirsch, Lesley & Radosh, Alice & Simkin, Linda & Middlestadt, Susan (2004) Initiation of sexual intercourse among middle school adolescent: The influence of psychosocial factors. Journal of Adolescent Health 34(3), 200–208.

Greydanus, Donald E. & Pratt, Helen D. & Merrick, Joav (2016) Sexuality on childhood and adolescence. Teoksessa Sexuality: Some international aspects. Jav Merrick & Donald E. Greydanus (Edit) New York: Nova, 1–31. Viitattu 16.3.2021.

Shneyderman, Yulia & Schwartz, Seth. J (2012) Contextual and intrapersonal predictors of adolescent risky sexual behavior and outcomes. Health Education & Behavior 40(4), 400–414.

Sinkkonen, Jari (2012) Nuoruusikä. Miten lapsesta tulee nuori aikuinen? Helsinki: WSOY.

Tilastokeskus. [Tilastokeskus - Rikos- ja pakkokeinotilasto](#). Viitattu 5.10.2021.

Tolman, Deborah L. (1994) Doing desire: Adolescent girls' struggles for / with sexuality. Gender and Society 8(3), 324–342.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varto, Juha (1992) Laadullisen tutkimuksen metodologiaa. Tampere: Tammer-Paino.

Virtanen, Jukka (2002) Kliininen seksologia. Vantaa: WSOY.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991 Finlex. [yleissopimus lapsen oikeuksista - finlex ®](#) Viitattu 16.3.2021.

Överlien, Carolina (2003) Innocent girls or active young women? Negotiating sexual agency at a detention. Feminism & Psychology 13(3), 345–367.

LIITE 1: TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

HAKIJA: Katja Lammassaari
OSOITE: Jousitie 6 65300 Vaasa
PUHELINNRO: 0405633790
SÄHKÖPOSTI: katja.lammassaari@tuni.fi

OPPILAITOS: Tampereen yliopisto, Kalevantie 4, 33100 Tampere
TUTKIMUKSEN OHJAAJA: Tarja Pösö, professori yhteiskuntatieteiden tiedekunta
OHJAAJAN PUHELINNRO / SPOSTI: 0504336258 tarja.poso@tuni.fi

Tutkimusluvan hakija Katja Lammassaari pyytää lupaa suorittaa työntekijöiden haastatteluja organisaationne lastensuojelulaitoksissa.

TUTKIMUKSEN LYHYT KUVAUS:

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia tyttöjen seksuaalisuuden käsittelyä lastensuojelun sijaishuollossa. Aihetta tarkastellaan lastensuojelulaitosten työntekijöiden näkökulmasta: millaisissa tilanteissa tyttöjen seksuaalisuus tulee esiin ja miten sitä käsitellään sijaishuollon arjessa. Tutkimus on laadullinen. Tutkimuksessa haastatellaan työntekijöitä ja haastattelumenetelmä on teemahaastattelu. Haastattelut nauhoitetaan aineiston litterointia varten. Tutkimuksesta ei käy ilmi minkä lastensuojelulaitoksen työntekijöitä on haastateltu eikä tutkimus kohdistu laitosten toimintaan. Aikataulullisesti haastattelut pyritään tekemään joulukuun- tammikuun aikana. Liitteessä on tarkempi kuvaus tutkimuksesta.

Ystävällisesti pyydän teitä ilmoittamaan tutkimusluvasta sähköpostiini katja.lammassaari@tuni.fi

Kunnioittaen

Katja Lammassaari

Vaasassa 2.12.2021

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUN TEEMAT JA KYSYMYKSET

TAUSTAKYSYMYKSET: IKÄ, KOULUTUS, TYÖKOKEMUS LAITOKSESSA

1. Tilanteet, joissa seksuaalisuus tulee esille

- Millaisissa tilanteissa laitoksen arjessa kohdataan nuorten seksuaalisuutta?
- onko tässä eroa tyttöjen ja poikien välillä
- kenen toimesta tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvät asiat tulevat esille?
- Minkälaisia seksuaalisuuteen liittyviä tilanteita ja asioita tuodaan esiin?

2. Seksuaalinen käyttäytyminen ja riskikäyttäytyminen

- Millaista seksuaalista käyttäytymistä pidät riskikäyttäytymisenä tyttöjen kohdalla?
- Mikä siitä tekee mielestäsi riskin?
- Miten riskikäyttäytymiseen puututaan laitoksessa?
- Kuka siihen puuttuu?
- Minkälaisia seksuaalisia riskejä/uhkia tytöt mielestäsi kohtaavat?
- Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttavat seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen
- Entä millaista on tyttöjen positiivinen seksuaalinen käyttäytyminen laitossijoituksen aikana?
- Miten työskennellään tyttöjen positiivisen seksuaalisen käyttäytymisen tukemiseksi?
- Onko mielestäsi tytöillä seksuaalista toimijuutta?
- Tapahtuuko siinä mielestäsi muutosta laitossijoituksen aikana?

3. Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittely laitoksessa

- Millä tavalla laitoksessa on huomioitu seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä?
- Minkälaista koulutusta olet saanut nuorten ja tyttöjen seksuaalisuuteen liittyen?
- Minkälaista koulutusta kaipaisit lisää?

Mitä muuta haluaisit vielä sanoa tyttöjen seksuaalisuudesta?